

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Κ. ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗ

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΕΜΠΝΕΥΣΕΙΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

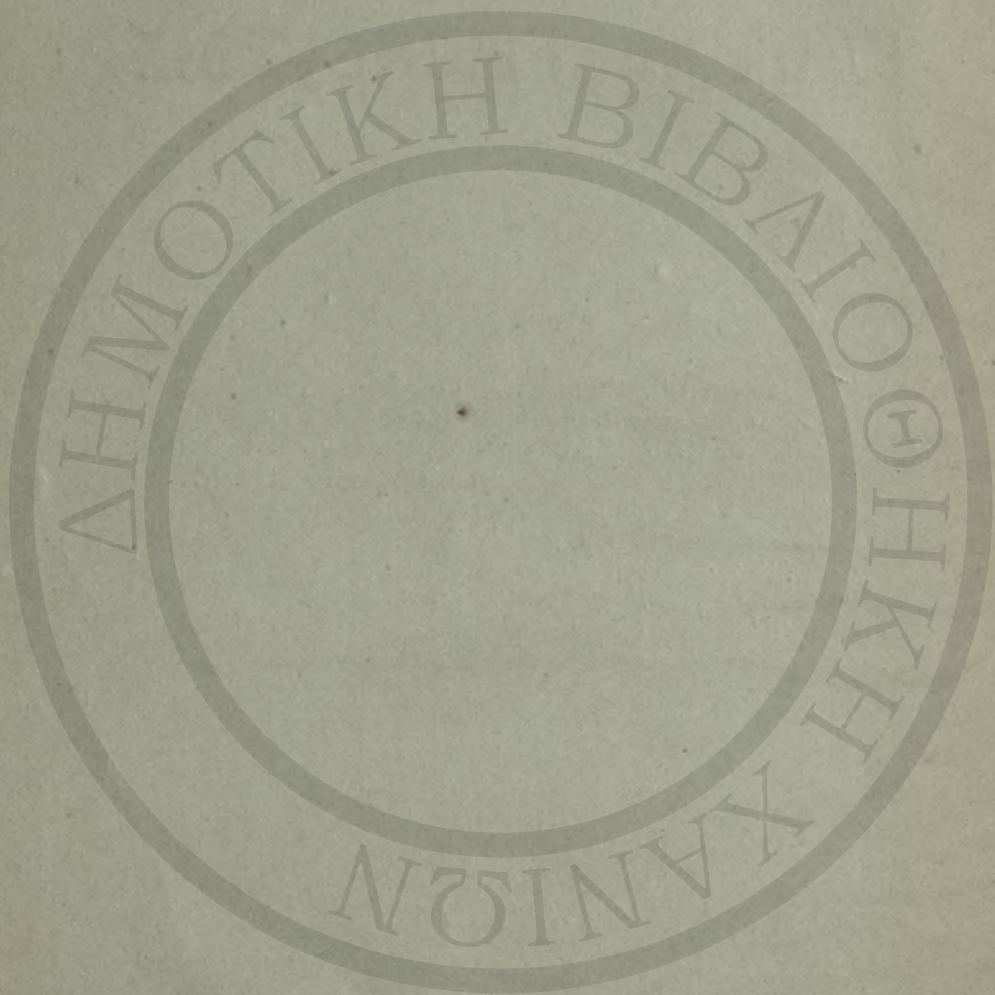
Προσφωνήσις.	Εἰς τὸν Σουρμελῆν.
Ἡ 4η Φεβρουαρίου 1878.	Ἡ βοσκοπούλα.
Εἰς τὴν τραυματισθεῖσαν ση- δάφνη καὶ δάκρυ. [μαίαν.	Ἄκουμης.
Μνημόσυνον.	Μιχαὴλ Κόρακας.
Ἡ ΚΕ' Μαρτίου 1878.	Θεμιστοκλῆς Οἰκονομόπουλος.
Κωνσταντῖνος Οἰκονομίδης.	Ἀναμνήσεις.
Σπυρίδων Μάργαρης.	Ἐλεγείον.
Ἰωάννης Σίτρακας.	Μνημόσυνον.
Ἡ Ἡρώϊς.	Οἱ βοσκαί.
	Ἐλεγείον.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΒΑΡΒΑΡΗΓΟΥ

3 — Ὁδὸς Ὁφθαλμιατρείου — 3

1880

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Κ. ΣΤΡΑΤΟΥΔΑΚΗ

ΚΡΗΤΙΚΑΙ ΕΜΠΝΕΥΣΕΙΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΡΙΘ. 767401
Χρονολ. Εισαγ.
Εξωκώπτεσ. *Περι Κρητικων Φιλων*
Αριθ. 889.59/ΣΤΡ

Ὁ δαίμωνός Σου ὁ μουσικός, Ἑλλάς, ἐκεῖ τελεῖται.
Ἦς τῆς Πατρίδος τὸν βωμὸν καὶ τῆς Ἐλευθερίας
Ἰδοὺ τὰ σφάγια, ζῶν ἀγγέλλουσι θαρρεῖτε' ...
Χύνει τὸ αἷμα δι' ἡμᾶς τοῦ ἔθνους ὁ Μεσσίας.

(Ἄρκαδι.—Δ. Παπαρρηγοπούλου)

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΡΙΘ. 472
Χρονολ. Εισαγ.
Εξωκώπτεσ.

Ν 751 Ν
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΒΑΡΒΑΡΕΪΟΥ

3 — Ὅδὸς Ὁφθαλμιατρείου — 3

1880

ΤΗΣ

ΜΑΚΑΡΙΑΪ ΨΥΧΗΪ

ΤΟΥ ΠΟΛΥΕΙΔΩΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥΤΡΟΠΩΣ ΥΠΕΡ
ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΥ

ΠΑΤΡΟΣ ΜΟΥ

ΙΕΡΟΝ

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ¹⁾)

ΠΡΟΣ ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ
«ΒΥΡΩΝΟΣ»

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Βύρωνος ἐνῶ σεμνὴν τελεῖτε
Ἱεροφάνται εὐγενεῖς τῆς Μούσης λειτουργίαν,
Νὰ ψάλλω ἄσματα χαρᾶς ἢ λύπης μὲ καλεῖτε ;
Παλμοὺς ὦ ! μὴ ζητήσητε ἀπὸ νεκρὰν καρδίαν . . .
Καὶ δάκρυ καὶ μειδίαμα ἀπώλεσα συγχρόνως
Κ' ἐρήμωσε τοὺς γλοερούς λειμῶνάς μου ὁ πόνος.

Νὰ μειδιάσω σήμερον ; . . . ἂν ἄλλοτ' ἐμειδίω
Ἦτο ἀκτίς θωπεύουσα ἐλπίδας μυροβόλους,
Καὶ μειδιῶν εἰκόνιζον τὸν μέλλοντά μας βίον . . .
Ἄλλ' εἶδον αἴφνης σκορπιούς κ' ἐχίδνας ἰοβόλους
Νὰ ἐχμουζῶσι τοὺς χρυσοὺς λειμῶνας τῆς ἐλπίδος
Καὶ μητραλοίας θραύοντας τὰ στήθη τῆς Πατρίδος

Ἄν ἐκοιμᾶτο ἄλλοτε ὑπὸ τὸ ξένον δόρυ,
Ἵπὸ δεσπότητος μάλιστα τὸ ἔθνος τῶν Τιτάνων
Ἄν ράκη δούλης ἢ Ἑλλάς ἢ Βασιλεὺς ἐφόρει,
Δὲν ἦτο ὡς ἡ σήμερον γῆ ἐλευθέρων νάνων.
Κ' εἶχεν ὀνειρούς εὐγενεῖς καὶ πνεύματος ἐκστάσεις,
Μάρτυρος στέμμα ἔφερεν εἰς μέτωπον Ἀνάσσης.

1) Μετὰ τὴν προσφώνησιν ταύτην ἀπήγγειλα κατὰ τὸ ἐπίδον τὸ πρῶτον μέρος τῶν Κρητικῶν Ἐμπνεύσεών μου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου ἃ «Βύρων».

Τὴν τέφραν μας διηνεκεῖς σπινθῆρες ἀνεκίνουν
Καὶ τὴν ὄφρυν κατέκαιον δεινῶς τὴν ἐπηρμένην
Τοῦ ἀπηνοῦς κατακτητοῦ, καὶ τοῦ Ἄλῃ ἐθρήνου
Αἱ Ἄλθανίδες τίλλουσαι τὴν κόμην λελυμένην
Ὅποταν μόνον ἤκουον ἐν ὄνομα — Τὸ Σοῦλι —
Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ κλεινοὶ πατέρες μας καὶ δοῦλοι . . .

Βαρὺς τὰ Ἰωάννινα ¹⁾ μὲ φάλαγγα λεόντων
Ὁ Κατσαντώνης ἀπειλεῖ τοὺς ἀλθανοὺς τρομάζων...
Ὁρθοῦται . . . ρίπτεται ταχὺς κατὰ στιφῶν λυσσώντων
Καὶ τὰ συντρίβει, τὰ πατεῖ τὸν Βελῆ-Γκέκαν σφάζων.
Καὶ τῆς Ἡπέρου δειλιᾶ, ἡ τίγρις ἡ ἀγρία. . .
— Σελίς βιβλίου φέροντος τὸν τίτλον — Ἐν δουλείᾳ —

Κ' ἐὰν ἡ νόσος φλογερά καθὼς τῆς εἰμαρμένης
Ὁ κεραυνὸς δὲν ἔκαιεν τὰ ἰσχυρὰ πτερά του,
Τίς οἶδεν, ἂν ὁ ἀετὸς τῆς γῆς τῆς δουλωμένης
Μὲ τὸν γαμψὸν δὲν ἤρπαζε τὰ κλεῖδας ὄνυχά του
Κ' εἰσδύων εἰς τὸ σπήλαιον τῆς φοβερᾶς ἀρπυίας
Τὸ τέρας δὲν ἐσπάρασσε τῆς Χάμκως τῆς ἀγρίας.

Δὲν εἶναι μία. . . Ἐκατὸν περικλεεῖς σελίδας
Τοιαῦτας φέρει ἡ λαμπρὰ τοῦ γένους ἱστορία.
Ἄλλ' ἐρρυπάναμεν ἡμεῖς στιλβούσας τὰς ἀσπίδας
Ἐφ' ὧν κατοπτριζόμενον τὸ ἔθνος κ' ἐν δουλείᾳ
Τὰς πλαταιάς του ἔβλεπε, ἐκεῖνας ἀνεπόλει
Καὶ τοῦ Διστόμου τὴν σφαγὴν θερμῶς ὠνειροπόλει.

.....

---

1) Τὰ Ἰωάννινα, αὐτὰ πρὸ τῶν ὁποίων ὠχρῶν σήμερον ἡ νέα γενεὰ,
καὶ σβέννυται ἡ λαμπρὰ καὶ ἀκτινοβόλος ἱστορία τῶν πατέρων μας.

Δάκρυ δὲν ἔχω. . . Ἡ πηγὴ ἡ ἀληθῶς ἀγία
Ἐξ ἧς τὸ πάλαι ἔδιδον τὸν φόρον τῆς δδύνης
Πρὸς ἀδελφούς παλαίοντας ἐν ζοφερᾷ σκοτίᾳ,
Στεῖρα, ὁμοία ἔμεινεν ἐξαντληθείσης κρήνης.
Τὸ τελευταῖον δάκρυ μου πυριφλεγῆς ἐχύθη
Καὶ τὰ νεκρὰ ἐστόλισε, νεκρᾶς πατρίδος στήθη.

Ἄπελπισία! Αἰσθημα οὐδὲν, οὐδὲν γενναῖον
Θερμαίνει τόσα ἀνανδρα τῆς ἐποχῆς μας στήθη.
Ἡ γεννέα μας, γεννέα φλυάρων καὶ πυγμαίων
Ἐπὶ τῆς ἱστορίας μας τῆς ἱερᾶς ἐχύθη
Ὡς ρυπος, στίγμα μελανὸν ἀδίκως ἀσχημίζον
Ἄκτινοβόλον ποίημα τὸν οὐρανὸν ἀξίζον.

Καὶ—Πταίει τίς;—Ἡμεῖς αὐτοὶ οἱ δίδοντες συνήθως
Τὸν οἶακα εἰς ἀδαεῖς τοῦ πλοίου κυβερνήτας,
Ἡμεῖς οἱ παραδίδοντες ἀφρόνως καὶ εὐθήως
Ὅτι ἀγνὸν καὶ ἅγιον εἰς μόνον λωποδύτας.
Τὴν ἐκμυζῶσαν ἐχιδναν τοῦ ἔθνους τὴν ἰκμάδα
Οἱ θεόποτες ὡς βάλσαμον εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα.

Ἡμεῖς αὐτοὶ . . Φυλὴ νεκρὰ, λαὸς ἄνευ ὀνείρων,
Τοῦ παρελθόντος ὀνειδος, τῆς Λαύρας ἐξωμόται,
Σύννεφα ἄνευ κεραυνῶν, πυρὰ ἄνευ σπινθήρων,
Τῶν αἰσθημάτων, τῶν παλμῶν, τῶν πόθων μας προδόται.
Πατῶμεν τῶν Πατέρων μας τὰ ἅγια ἐδάφη
Κ' εἰς πᾶν μας βῆμα ξενικὸν στεναζῶν τόσοι τάφοι. . .

Αἶ! ἄς ἀφήσωμεν ἐδῶ τὸ ἐνεστὸς, ὦ φίλοι. . .
Φοβοῦμαι. . . εἶναι βλάσφημα τὰ πικραμένα χεῖλη.
Δὲν θέλω ὕβρεις, ἡ ἀράς ἡ λύρα μου νὰ χύσῃ,
Ἐδῶ τὸ ἄσμα τὸ πικρὸν, ἐδῶ ἄς σταματήσῃ.

Ἐκ τοῦ ωραίου ἄφετε καὶ πάλιν παρελθόντος
Τὸ σκότος νὰ φωτίσωμεν μ' ἀκτίνας τοῦ παρόντος

ὦ! ἄφετε ἀναπολῶν ἐν ὄνειρον ὠραῖον
Ὅπερ γλυκὺ ἐθώπευσε τὸν βίον μου ἡρέμα,
Εἰς τῶν Λευκῶν τὰς φάραγγας νὰ πλανηθῶ Ὅρέων
Καὶ ἐν νὰ ρίψω συμπαθεῖς πρὸς τὸν Κερίτην βλέμμα.
Τὰς—Κρητικὰς Ἐμπνεύσεις μου—ἀφῆτέ με νὰ ψάλλω,
Αὐταὶ μ' ἀπέμειναν πισταί, δὲν ἔχω ἄσμα ἄλλο.

Η 4^η ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1878¹⁾

Κῦλα γοργὰ τὸ ρέμμα σου ποτάμι ἀντρειωμένο. . .
Τὰ κύματά σου χυσέ τα στὸ πέλαγο Κερίτη,
Νὰ τρέξῃ σὰ διαλαλητῆς καθένα ἄματωμένο
Νὰ πῆ στὸν κόσμον—Γ' ἄρματα πῶς ζώστηκε ἡ Κρήτη—
Ἄγνάντευε ἀπὸ βουνὰ καὶ λόγκους καὶ κοιλάδες
Ἔρχονται πάλι, ροβόλου'n πολεμισταὶ χιλιάδες.

1) Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνεκιντρώθησαν τὸ πρῶτον ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Κυθωνίας ἢ τέμνει εἰς Πεδιάδα Χανίων καὶ Πεδιάδα Ἀληκιανοῦ ὁ ποταμὸς Κερίτης, τὰ διάφορα ἐπαναστατικὰ σώματα τῶν δυτικῶν τῆς Κρήτης ἐπαρχιῶν Κυθωνίας, Σελίνου καὶ Κισσάμου, ἐξ ἧς ὁρμώμενα τὴν 42ην ἰδίῃ ἡμέραν Κυριακὴν διέβησαν τὸν ποταμὸν ἐκ τοῦ μέρους τοῦ Ἀληκιανοῦ καὶ προσέβαλον τὰ πρὸ τῶν Χανίων τουρκικὰ στρατόπεδα καὶ Πύργους, τῆς μάχης διαρκείας ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας καθ' ἃς ἐξεπορβήθη ὁ περιθώσιος Πύργος τοῦ Ἀληκιανοῦ καὶ ἐκάει ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ἡμέραν καὶ οἱ ἐν Ἀποκωρῶφι πρὸς τὸ μέρος τῆς ἱστορικῆς Σούδας, Γογονῆς, Μαθίδος Μυλωνογιαννάκης καὶ Σίφανος ἐπετίθεντο ἐξ συνεννοήσεως κατὰ τῶν ἐν Καλύβαις ἐστρατοπεδευμένων Ὀθωμανῶν.

Ἐνα κορμί ἐφάνηκε ἕψηλό σᾶν κυπαρίσσι
Καὶ κοκκινίζ᾽ ἢ βλοῦζά του στῶν Λάκκων τὴν πλαγιαῖδα.
Στὴν ἀσημένια ὄχθη σου τὸ φλάμπουρο θὰ στήσῃ
Ποῦ δείχνει στὸ ξεδίπλωμα, μιὰ μάνα, — τὴν Ἑλλάδα —
Νὰ σφίγγῃ κόρη ἔρημη — τὴν Κρήτη — στὴν ἀγκάλη.
Χίλιοι Λακιῶτες ἔρχονται μὲ τὸ Χατζιμιχάλη.

ἽΟ Νικολούδης¹⁾ ἀκλουθᾷ μὲ τὸν Ἄρετογιάννη
Κι' ὁ Μαλιντρέτος δίπλα του, σπαθί δοκιμασμένο.
Θερισὸ ὁ Μάρκο Μάντακας φυσομανᾷ καὶ φθάνει,
Κι' ὁ Ζουριδάκης ροβολᾷ μὲ ἴματι ἀναμένο.
Ἄητοί, πρωτοπαλήκαρα. . . Στὸ στρατιηγό τους γύρω
Δόξας στεφάνι ραίνουνε μ' ἀθανασίας μῦρο.

Σὰ σύννεφο ἐμαύρισε στ' Ἄτπρου Βουνοῦ τὴ ράχι
Πᾶστράφτει, καίγεται, βροντᾷ. . . Τὸ Σέλινο πλακόνει.
Ἄπ' ἀσημένια ἄρματα ἐλάμψανε οἱ βράχοι
Καὶ ἀναλεῖ στὸ χυῶτό του τὸ φλογερὸ τὸ χιόνι. . .
Ἡ γῆ στενάζει στὴ βαρεῖα περπατησιά τους πάλι. . .
Μαύρη πολέμου ἔρχεται πυκνὴ ἀνεμοζάλη.

Βυρὺς, μὲ τὰ ξεσχίσματα τοῦ χρόνου, σᾶν τουφέκι
Ποῦ τὸ παληῶσαν οἱ καιροὶ στὴ λύσσα τοῦ πολέμου
Γέρο-Βορείας μὲ σύννεφα καὶ μὲ ἀστροπελέκι
Νά! ὁ Κριάρης ροβολᾷ μὲ γληγοράδ' ἀέμου.
ἽΟ Γέρο-Γρέφος²⁾ δίπλα του τὰ παλαιὰ τοῦ λείει,
Κι' ἀκολουθοῦν μὲ τὴν πλατεῖα σημαῖα οἱ Βουραῖοι³⁾.

1) Περιφανεῖς Λακιῶται πολεμιστὰὶ ἄκουστοὶ ἐν Κρήτῃ διὰ τὰ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἀνδραγαθήματά των.

2) Ἐπίσημος ὄπλαρχηγὸς ὑπὸ τὸν Κριάρην.

3) Οἱ δύο Βούροι Νικόλαος καὶ Μιχαὴλ ὁ καὶ σημαιοφόρος τοῦ Κριάρη, γνωστοὶ ἐπ' ἀνδρεία.

Ένα πλατύ ἐφάνηκε περήφανο λεπίδι
Ὅπου ποτέ δὲ θόλωσε, ποτέ του δὲ θολόνοι. . .
Σφυρίζει ἀνυπόμονο στὸ χέρι τοῦ Κορκίδη
Καὶ μὲ τρομάρα τῆς Τουρκίᾳς τὰ ἴματα χαμηλόνοι.
Τὸ τριγυρνᾷ ἢ διαλεχτὴ ὄλης τῆς Κρήτης νιότη
Μὲ τὸν ἀτρόμητο Μπασιά¹⁾ καὶ τὸ Μαυροβουνιώτη²⁾.

Κ' ἔρχοντ' ἀκόμα, ἔρχονται μὲ τὸν Παπαδογιάννη³⁾
Τοῦ Πελεκάνου τὸν ἀητὸ, τ' ἀδάμαστο θεργιό. . .
Καὶ βλέπω τ' ἀνυπόταχτο λιοντάρι μας νὰ φθάνη
Ἄπὸ τὸ Κουστογέρακο. . . τὸν Καπετάν-Γιοργιό⁴⁾.
Σὰν τρικυμία ἔρχεται, σὰ σίφουνας πλακόνοι
Τοῦ Καντανώλη τοῦ παλικοῦ τὸ ὕστερνὸ ἐγγόνοι. . .

Κι' ἀκόμα, ἀκόμα γλήγωρο μὲς στὴ Χωστὴ προφτάνει
Λαχανιασμένο, βιαστικὸ τ' ἀντρεῖο Κακοδίχι. . .
Καὶ ροβολοῦν χαρούμενα μὲ τὸν Παπαδογιάννη
Λεπίδια ποῦ ἀνήσυχα ταράζονται στὴ θήκη.
Ὁ Φηλλαδίτης στὰ δεξιὰ, ζερβιά του ὁ Βιτσιλῆς⁵⁾
Νιάτα γεμάτα λεβεντιά. . . Ὁ Μάρτις κι' ὁ Ἀπίλῆς.

---

1) Γέρον ἀρματολὸς ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματος Κορκίδη ὀνομαστὸς ἐπ' ἀνδρεία καὶ πατριωτισμῷ.

2) Ἦς ἐκ τῶν ἀνδρειωτέρων πολεμιστῶν τοῦ Σελίνου διακριθεὶς κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ἐπὶ ἡρωϊσμῷ ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχικοῦ Κορκίδου.

3) Υἱὸς τοῦ κατὰ τὸ 1821 ἀειμνήστου ἀρχικοῦ Σελίνου, ἄξιος καθ' ὅλα τῆς μεγάλης γενεᾶς του, πλήρης πάντοτε αὐταπαρνήσεως ἀγωνιζόμενος καὶ ἡρωϊσμῷ.

4) Ὁ τελευταῖος ἐν Κουστογεράκῳ ἀπομένων ἀπόγονος τῆς ἐνδόξου τῶν Καντανολέων οἰκογενείας, γενναῖος, εὐλικρινὴς καὶ ἵπποτικὸς τὸν χαρακτῆρα τιμῶμενος καὶ ἀγαπώμενος γενικῶς ἐν Κρήτῃ.

5) Πολεμισταὶ ὀνομαστοὶ ἐπ' ἀνδρεία.

Μουγκρίζει καὶ τὸ ρέμμα του πλαταίνει ὁ Ταυρωνίτης ¹⁾
Ποιὸς τάχα ἀπὸ τὴν Κίσσαμο τὸν Πλατανιὰ νὰ πιάνη;
Ποιὸς ἄλλος, ποιὸς μᾶς ἔρχεται σταυραετὸς τῆς Κρήτης;
Τοῦ Μαλαντρῆ ²⁾ ἐπρόβαλε τὸ ἄξιο γιαταγάνι.
Μαζὴ ὁ Γιαννουδοβαρδῆς μὲ τὸν Πρωϊμοσίφη ³⁾
Κ' οἱ Κισσαμίτες—Σφακιανοὶ μ' ἀκονισμένα ξίφοι.

Ὁ Μαυρογένης ⁴⁾ ἔλατο ποῦ δὲν γερνᾷ δὲν πέφτει,
Στὸ Μόδι πρῶτος ἀνοίξε τὸ φλάμπουρο τὸ πρῶτο.
Καὶ τὰ παιδιὰ συνάχτηκαν σιμὰ στὸ γέρο-Κλέφτη. . . ⁵⁾
Τὰ δέντρα τοῦ Ἀληκιανοῦ στὸ φλογερό του χνῶτο
Βλαστάνουν, καὶ ἀνθοβολοῦν σὰ Μάρτις νὰ σιμώνη. . .
Ἀπὸ μακρὰ τὸ γνώρισαν τ' ἀθάνατο μιλιόνι.

Κ' ἔρχοντ' ἀκόμα, ἔρχονται. . . Τ' Ἀληκιανοῦ γεμίζει
Τουφέκια, φλάμπουρα, σπαθιά, πιστόλια τὸ περβόλι.
Κανεὶς πίσω δὲν ἔμεινε. . . Τὸ πανηγῦρι ἀρχίζει
Κ' ἔρχοντ' ἀκόμα φτερωτοὶ οἱ πολεμάρχοι ὅλοι.

1) Ποταμὸς χωρίζων τὴν Κίσσαμον ἀπὸ τῆς Κυδωνίας.

2) Περίβλεπτος ἀρχηγὸς τῆς Κισσάμου ἀγωνιζόμενος ἀπὸ τοῦ 1854 ἐν Κρήτῃ.

3) Ὀνομαστοὶ Καπεταναιοὶ τῶν ἐν Κισσάμῳ παρικοῦντων Σφακιανῶν.

4) Ὁ Ἀρχηγὸς τῆς κατὰ τὸ 1858 Κρητικῆς Ἐπαναστάσεως, καὶ ἔκτοτε γνωστὴς διὰ τοῦ ὀνόματός του, ὑπερεβδομηκοντούτης ἤρωος ὀμηρικῆς ὄν καὶ κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν συνήνητσα ἐν τῷ λημερίῳ του Μόδι πλήρη νεανικῆς ρώμης καὶ ἐνθουσιασμοῦ. Ἐσχάτως ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας χάριν τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ὧν ἦτο καὶ εἶναι πάντοτε ὁ ἀγνότερος καὶ θερμότερος ὑπέρμαχος. Ὁ Ἐμμανουὴλ Μαυρογένης θὰ πληρώσῃ διὰ τοῦ ἐνδόξου βίου του μίαν ἐκ τῶν λαμπροτέρων σελίδων τῆς ἐθνικῆς ιστορίας.

5) Οὕτως ἐκάλουν τοὺς πρὸ τοῦ 1821 ἀρειμανίους ἀνάρτας, τοὺς ἐν σπηλαίοις καὶ φαράγγιοις τῶν ἀπροσίτων ὄρεων των διαιωμένους χάριν καὶ ἐλευθερίας καὶ μόνης.

Πέτιέτ' ἀπ' τὸ Βαττόλακκο κι' ὁ Μάρακας ²⁾ ἀκόμα
Κι' ἀπὸ τοῦ Κάμπου τὰ χωριά τοῦ Μάντακα ³⁾ τὸ σῶμα.

Τουρχιά! οἱ χρόνοι πέρασαν γιὰ πάντα οἱ ὠργισμένοι.
Ἔηλθε καιρὸς νὰ πιῆς καὶ Σὺ τοῦ πόνου τὸ φαρμάκι. . .
Ρυάζοντ' οἱ βράχοι τῶν Σφακιῶν. . . ὁ Ρουσσὸς κατεβαίνει
Σὰν τὸ ποτάμι τὸ γοργὸ μὲ τὸν Ἀντρουλακάκη ³⁾
Ἄλλοίμονο! στὸ ριζιμιό, στὴν πέτρα καὶ στὸ φράχτη
Ποῦ θὰ βρεθῆ στὸ πέσιμο τοῦ μαύρου καταρράχτη.

Μουγκρίζει ὁ Ἀποκόρωνας τῆς Κρήτης τὸ στεφάνι,
Ποῦ κλεῖ τὸν τάφο τοῦ Βαφὲ σὲ στήθια ματωμένα. . .
Ἄπὸ τὸ Μελιδόνι του ὁ Σίφακας, ⁴⁾ ἐφάνη,
Κι' ὁ Γογονῆς ⁵⁾ ἀπ' τὴ Ραμνῆ μὲ μάτια ἀναμμένα.
Κι' ἀκολουθοῦνε τὸ Μαθιό ⁶⁾ βαρειά ἀρματωμένοι.
Ὁ Μαλινδὸς ⁷⁾ κ' οἱ Γαλανοὶ ⁸⁾ κ' οἱ πέντε λαβωμένοι.

1) Ἐπίσημος τῆς Κυδωνίας ἀρματωλὸς φημιζόμενος ἐπὶ συνέσει καὶ πατριωτικῆς αἰσθηματιν.

2) Ὁ ἀρχηγὸς τῶν μεγάλης Λακκιωτῆς οἰκογενείας τῶν Μανδάκων.

3) Ἀρχηγοὶ Σφακιῶν ἀμφοτέρω γινωστοὶ ἐπὶ γενναϊότητι ἠγέται τῶν ὀρεισθίων Σακιωτῶν.

4) Γεν. ἀρχηγὸς τοῦ Ἀποκορώνου, γέρων πολλὸς, ἀδελφὸς τοῦ μεγάλου Σίφακα.

5) Ἀρχηγὸς τοῦ δυτ. τμήματος τῆς αὐτῆς ἐπαρχίας διακρινόμενος ἐπὶ στρατηγικῆ δεινότητι καὶ συνέσει.

6) Ἀρχηγὸς τοῦ ἀνατολ. τμήματος. Ἐφάμιλλος τοῦ Κριάρη ἐν Κρήτῃ κατὰ τὴν ἀνδρείαν, ἀναδειχθεὶς Νικηταρᾶς νέος κατὰ τὴν μάχην τῆς 11 Ἰουνίου, καθ' ἣν μὲ τὴν μάχαιραν εἰς τὴν χεῖρα πολλοὺς ἐκ τῶν πολεμίων κατέσφαξε ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ σώματός του, ὡς πάντες μᾶ φωνῆ μὲ ἔδρασαν ἐν Ζιζιφῆ τὴν ἔδραν τῆς ἐπαναστ. Συνελεύσεως, μίαν μετὰ τὴν μάχην ἡμέραν φθάναντα ἐν Ἀποκορώνῳ.

7) Τὸν ἀκουστὸν τοῦτον ἤρωα δὲν ἠτύχησα νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύγγεγυς, ἤκουσα ὅμως παντοῦ προφερόμενον μετὰ σεβασμοῦ τὸ φοβερὸν ὄνομά του. Εἶναι ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ Καπετὰν Μαθιοῦ καὶ ὁ τρόμος τῶν Τούρκων.

8) Εἶναι παράδοξος ἡ μοῖρα τῆς εὐγενοῦς ταύτης οἰκογενείας. Καὶ οἱ

Καλῶς τα ποῦ μᾶς ἤλθανε καὶ πάλι ἓνα ἓνα
Τὰ χελιδόνια τοῦ Μαρτιοῦ καὶ ἀνθισεν ἡ Κρήτη,
Κι' ἀνθισαν ἡ πορτοκαλλιές σέ χώματ' ἁγιασμένα
Καὶ τ' Ἀσπρα ἐστείλανε Βουνά φιλή τοῦ Ψηλορίτη.
Πέτα, Κερίτη, στείλέ το τὸ κῦμα ταχυδρόμο
Νὰ διαλαλήσῃ καὶ γὰ πῆ στὸ μακρινό του δρόμο.

«Πῶς ἤλθ' ἐδῶ ἡ ἀνοιξὴ παράκαιρα κ' ἐλυῶσαν
Τὰ χιόνια καὶ ξαστέρωσε κ' ἐφάνηκαν οἱ κάμποι.
Πῶς τῆ δροσάτη ὄχθη σου τὰ λούλουδα ἐζῶσαν
Καὶ τὸ καθάριο σου νερὸ μοσχοβολᾷ καὶ λάμπει»
Κι' ἀκόμα, ἀκόμα—πῶς ἐχτὲς τῆ νύχτα σὲ ξαφνίσαν
Τὰ βόλια ποῦ τ' Ἀλχηκιανοῦ τὸν Πύργο ἐχαϊρετήσαν

Καὶ πὲς τους—Πῶς ἐφάνηκε σὲ μιὰ κορφὴ τῆς Ἰδης
Ἄρματωλὸς ὀλόχρυσα ντυμένος ὁ Πραϊδῆς,
Πῶς τοῦ Βαφέ του ἄφησε τὸ σκοτεινὸ κρεββάτι
Κ' ἐπῆρε νύχτα τοῦ βουνοῦ τὸ ἔρμο μονοπάτι.
Τὸν ἀκλουθοῦσαν οἱ νεκροὶ συντρόφοι του καὶ πάλι...
Τὸ σκοτωμὸ ἐννόιωσανε στοῦ τάφου τὴν ἀγκάλη.

Καὶ πὲς τους—Πῶς πατήματα βαρεῖα σὰν ν' ἀκουστῆκαν,
Κ' ἐσείστηκεν ἡ Μεσαρὰ στοῦ Γέρου τὸ ποδάρι.
Πῶς τὰ παιδιὰ τοῦ Κόρακα στὰ ἄττι ἐτιναχτήκαν
Κι' ἀκολουθοῦν μὲ τὸ Σκουλᾶ τὸ γέριχο λιοντάρι.
Ἄπο τὰ Ρεθεμνιώτικα ὁ Τσουδερός πῶς φτάνει
Κι' ἀπὸ τὸ Μυλοπόταμο ὁ Νιότης πῶς ἐφάνη.

πέντε ἀδελφοὶ ἐτραυματίσθησαν δύο καὶ τρεῖς φορές ἕκαστος κατὰ τὸ 1866,
ἥδη δὲ πάλιν κατὰ τὴν μάχην τῆς 41 Ἰουνίου ἐν τῷ αὐτῷ προμαχώνι
μαχόμενοι ἔπεσαν οἱ μὲν τέσσαρες βαρέως τετραυματισμένοι ὁ δὲ πέμπτος
νεκρός. Ὅποιαν, λοιπὸν καρδίαν ἔχει ἡ μήτηρ τῶν λεόντων τούτων, καρδίαν
ἀνθέξασαν πρὸ τῶν πέντε υἱῶν τῆς αἰμοφύρτων, καταπληγωμένων, νεκρῶν!

Κι' ἂν δὲν μᾶς πνίξῃ ἡ Φραγκιά σὲ δολερὴ ἀγκάλῃ,
Κι' ἂν δὲν μᾶς δώκῃ φίλημα προδωτικὸ στὸ στόμα.
Προτοῦ ἀνθίσουν τοῦ Μαγιοῦ τὰ ζηλεμένα κάλλη
Θενὰ πατοῦμε τοῦ θεριοῦ τὸ λύκου μας τὸ σῶμα.
Ἐμεῖς ἐδῶ. . . ἡ Ἑπειρο κ' ἡ Θεσσαλία πέρα
Μὲ μὲν φωτιὰ τὴν κάνουμε τὴν νύχτα μας ἡμέρα.

Καὶ τὸ ποτάμι γλήγωρο ἐχύθηκε καὶ πάει. . .
Σὲ ἄλλο θὰ τὸ στείλωμε καὶ πάλι. . . ῥατωμένο. . .
Καμένα τὰ συντρίμματα τοῦ Πύργου θὰ κυλάῃ
Καὶ τῆς Γουρκιάς τὸ ὄνομα θολὸ καὶ ντροπισμένο.
Ὅτι τὴν εἶδε θὰ σᾶς ἴπῃ χλωμὴ καὶ φοβισμένη
Νὰ λαχανιάζῃ σὲ γγρεμὰ βουνοῦ κυνηγημένη.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΘΕΙΣΑΝ ΣΗΜΑΙΑΝ ΜΑΣ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΜΑΧΑΣ ΤΗΣ 12 ΚΑΙ 13 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ

(αὐτοσχέδιον)

Τὰ βλέπω, Γαλανόλευκη, μὲ ῥάτια δακρυσμένα,
Τ' ἀντρειωμένα σου φτερά καὶ πάλι λαβωμένα,
Καὶ χαιρετῶ τὴ δόξα σου καὶ τὴν ἀνάστασί σου. . .
Μπροστὰ στὴν ὑπερήφανη πολεμικὴ μορφή σου,
Μπροστὰ στὸν Τίμιο Σταυρὸ, ὅπου φορεῖς στολίδι
Τῆς ἐμμορφιάς σου τῆς σεμνῆς κορῶνα δαχτυλίδι. . .
Σκύφτω, γλυκεῖα, μονάκριβη τοῦ οὐρανοῦ μας κόρη,
Ἀπάνω στ' ἀνυπόταχτα κι' ἀπάτητά μας ὄρη,
Καὶ γονατίζω καὶ φιλῶ τὸ χῶμα ποῦ δοξάζεις,
τὴ γῆ ποῦ ἀγκαλιάζεις.

Κυμάτιζε περίχαρη μὲ τῆς λαβωματιῆς σου...
Δὲ θὰ πεθάνῃς μὲ αὐταῖς στὰ στήθη σου ποτέ σου!
Ξαπλώσου, παῖξε, ἀνέμισε, σημαία τιμημένη...
Τριγύρω σου συνάχτηκαν χιλιάδες ἀντρωιωμένοι,
Καὶ δέκα μόνον ἀπ'αὐτοὺς ὡσὰν καὶ χθὲς σοῦ φθάνουν
Μπροστά στ' ἀσκήρια τῆς Τουρκίας ὀλόρθη νὰ σὲ βάνουν.
Ἐμπρός! πρωτοπαλήκαρ, συντρόφοι μου, περνᾶτε
Μὲ τὴ γαλάζια φίλη μας καὶ τὸν ἐχθρὸ χτυπάτε...
Τ' Ἄσπρου Βουνοῦ σταυραετοὶ, τοῦ Ὀμαλοῦ ξηφτέρια,
Σηκῶστέ την στ' ἀστέρια

Τὸ ἀνωτέρω ποιημάτιον αὐτοσχεδιάσθη ἐπὶ τῇ θίᾳ τῆς ἡρωίδος ἡμῶν σημαίας διατροπημένης ὑπὸ ἐχθρικῶν σφαιρῶν, κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 13 Φεβρ. μετὰ μάχην ἐξάωρον, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι κατασχυμένοι ὀπισθοχώρησαν πρὸς τὸν Γαλατᾶν καὶ τὰ Χανία. Τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ ἦρωὸς ἦτο ὁ σηματοφόρος μας καὶ ἀνεψιὸς τοῦ ἀρχηγοῦ Κορμιῶν, Γεώργιος Κορμιῶν καλούμενος, παράτολμος πολεμιστὴς, ὄν, κακῆ Μοίρα, πρὸ μηνὸς μόλις ἐστερήθημεν, θανόντα ἐνταῦθα αἰφνιδίως. Περὶ αὐτοῦ ἴδε Μνημόσυνον.

ΔΑΦΝΗ ΚΑΙ ΔΑΚΡΥ

ΤΟΙΣ ΗΡΩΙΚΩΣ ΕΝ ΜΑΤΑΡΑΓΚΑ ΠΕΣΟΥΣΙ ΚΑΙ
ΑΓΩΝΙΣΑΜΕΝΟΙΣ.

— Πουλὶ μου ταξειδιάρικο ποῦ σχίζεις τὸν αἰθέρα,
Καὶ φεύγεις, φεύγεις βιαστικὸ μαζῆ μὲ τὸν ἀγέρα.
Χαμήλωσε, καὶ στήν κορφή τοῦ Ψηλορίτη στάσου,
Γι', ἀγάπη μου, ποῦ νὰ χαρῆς τὰ δυνατὰ φτερά σου.
Θέλω ἓνα φίλημα κ' ἐγὼ κ' ἓνα γλωρὸ κλωνάρι
Τῆς δάφνης τῆς ἀθάνατης, μικρὲ μου ταξειδιάρη,
Πᾶνθισε πάλι στοῦ Βαφῆ τὴν ἔρημη τὴν στράτα,
Αὐτὴν ποῦ ἐστεργιώσανε δέκα παιδιῶν μας νιάτα,
Νὰ σοῦ τὰ δώσω νὰ τὰ 'πᾶς μὲ δάκρυα βρεγμένα
Στοῦ Ματαράγκα τοὺς νεκροὺς στ' ἀδέρφια τὰ χαμένα.

Κ' ἐμεῖς τὸ μάθαμε, κ' ἐμεῖς ἐδῶ στὰ Βουτσινάρια ¹⁾
πῶς τὸ ἔμπαροῦτι ἄρπαξε τὰ νέα μας λιοντάρια. . .
Τὸ μάθαμε τὸ μήνυμα κ' ἐμεῖς τὸ τιμημένο
Τὴν ἴδια ποῦ ἐκλείναμε ἡμέρα ντροπιασμένο
Τὸν Τοῦρκο μέσα στὰ Χανιά, μικροί, μεγάλοι, ὄλοι. . .
Καὶ ἔσχυβε τὸ Μαρτινί, στοῦ Σισανέ τὸ βόλι.
Χίλια φυσέκια ἐκάψαμε λαμπάδες στὴ θανή σας
Κ' ἐπολεμήσαμε κ' ἐμεῖς ἀπὸ μακρὰ μαζή σας.
Στοῦ Μαλικούτη, στοῦ Σταλό, στὸν Πλατανιά κ' ἀκόμα
Πρὸ πέρα ὄλο ἔβραζε ἀπὸ φωτιὰ τὸ χῶμα.

Μὲ τὸν Κορκίδη φοβεροὶ οἱ Σεληنيῶτες πάλι. . .
Τῶν Λάκκων οἱ σταυραετοὶ μὲ τὸ Χοτζίμηγάλη. . .
Τοῦ Μαλαντρῆ ἢ Κίσσαμα, οἱ δράκοι τοῦ Κριάρη,
Παιδιά ὅπου τὸν εἶχανε τὸ θάνατο καμάρι
Τοῦ Μαυρογέννη τὰ θεριά, καὶ τοῦ Γεωργακάκη,
Σὸ μετερίζι κεραυνοί, λεπίδια στὸ χαράκι,
Καὶ τόσοὶ ἄλλοι διαλεγτοὶ τῆς Κρήτης Καπετάνοι
Ἐσχυψαν κάτω τὴν Τουρκιά, τῆς εἶπαν νὰ πεθάνη. . .
Τὴν ἴδια μέρα ποῦ καὶ σεῖς ἔστην Θεσσαλία ὄλοι
Μὲ τοῦ Τερτίπη ²⁾ τὸ σπαθί, τοῦ Λαΐου τὸ βόλι,
Στὰ σκλαβομένα ἀνδρίγατε τῆς Λευθεριάς τὴ στράτα
Καὶ τὴν ἐθεμελιώνατε μὲ τὰ χρυσοῦσά σας νιάτα.

1) Τὰ Βουτσινάρια εἶναι τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Κρήτης ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνατέλλει ἡ Ἐπανástasis. Ἐκεῖ προαιωνίως συναθροίζονται ἔνοπλοι οἱ Κρήτες καὶ ἀρχοῦνται τῶν ἐχθροπραξιῶν. Εἶναι σειρά βράχων ἀποτόμων αἰωρουμένων ἀνωθεν τῶν Χανίων.

2) Τὰς περιπετείας τῶν ἐν Μαζαράγκα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ νῦν ἐπαξίως Δημαρχεῦντος ἡμῶν κ. Δημητρίου Σούτσου ἀνέγνωσα, μετὰ συγκινησεως ἐν Κρήτῃ καὶ ἐθνικῆς ὑπερηφαναίας. Κατόπιν ἐν τῇ λαμπρᾷ ἱστορίᾳ τοῦ παντὸς ἐπαίνου ἀνωτέρου κ. Σεϊζάνη κατελήφθη ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἀναγινώσκων τὰ ὑπερανθρώπινα καὶ ὄλως Λεωνίδεια ἀνδραγαθή-

Ἐγὼ τὸν ἐπερίμενα ἐτούτονε τὸ Μάρτι
Πῶς θάρτη ὑπερήφανος καὶ ματωμένος θάρτη...
Κ' ἤλθα ἐδῶ, κι' ἀνέβηκα ἕψηλά νὰ καμαρώσω
Τὸ ὤμμορφό του πάτημα, φιλι γιὰ νὰ τοῦ δώσω...
Σὰς τῶπα, πῶς τῆς ἀνοιξῆς ἐτούτης τὰ βοτάνια
Θὰ στρώσουν νεχροκρέββατα, καὶ θὰ γενοῦν στεφάνια...
Καὶ δὲ γελάστηκα ποτὲ, μοῦ τῶλεγ' ἡ καρδιά μου,
Ἄγαπημένα λείψανα ποῦ κοίτεσθε μακρὰ μου.

Ἔ! δός τους τὸ κλωνάρι μου καὶ τὸ ζεστό φιλι μου,
Ποῦ μὲ τοῦ γέννους τὸν καῦμό τ' ἀνάτρεφ' ἡ ψυχὴ μου,
Γιὰ νὰ στολίσῃ σήμερα στὴ Ματαράγκα πάλι
Τ' ἀντρειωμένα τους κορμιὰ μ' ἀθανασίας κάλλη,
Καὶ πάρε ἀπὸ τὰ δάχρυα μου δροσοῦλα στὰ φτερά σου
Γιὰ τ' ἅγια τους χῶματα... Πουλι, καλὴ στρατιά σου!...

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΤΟΥ ἩΡΩΙΚῸΣ ΕΝ ΧΟΙΡΟΣΠΗΛΑΙῶΙ ΠΕΣΟΝΤΟΣ ΓΕΡΟΝΤΟΣ
ΠΟΛΕΜΑΡΧΟΥ

ΠΟΛΙΟΥΔΟΒΑΡΔΑ 4)

Ἀπὸ τὸ χύτη πράσινης πλαγιάδας ῥοβολοῦνε
Ἄρματωλοι περήφανοι μ' ὀλόχρυσά τσαπράζια,

ματα τοῦ ἥρωος Τερτίπη, καὶ τὸν ἐνδοξόν θάνατον τοῦ Λαίου πεσόντος
ἀλλὰ διὰ τῆς πτώσεώς του σώσαντος τὴν τιμὴν τῶν ἑλληνικῶν ὅπλων.
Ἐλπίζω ὅτι ταχέως λύρα πάσης ἄλλης ἐν ἡμῖν ὑπερτέρα, θέλει ψάλλῃ τὴν
Ματαράγκαν καὶ τοὺς ἀνδρείους της, ὡς ἐκείνη μόνη γνωρίζει νὰ ψάλλῃ
ἀποθανατίζουσα τοὺς ἥρωάς της.

4) Ὑπαρχηγὸς τοῦ σώματος τοῦ ἥρωος Κριάρη, εἰς ἐκ τῶν διαπρε-

Στεφάνια δάφνης πράσινα στά χέρια τους κρατοῦνε
Καὶ φλάμπουρα μὲ τὸ Σταυρὸ καταμεσῆς γαλάζια.
Λαμποκοποῦν τ' ἀσημωτὰ στὴ μέση ἄρματά τους
Καὶ τὸ τουφέκι κρέμεται ἴστὴ βράχη τὴν πλατειά τους.

Δὲ συναχτήκαν σήμερα οἱ Σελινιώτες ὅλοι
Νὰ πᾶνε στὸ Χειρόσπηλιο τὸν Τοῦρκο νὰ χτυπήσουν,
Στὸ ῥημοκλήσι τοὺς καλεῖ μιὰ ἁγιασμένη Σχόλη
Κ' ἓνα πικρὸ Μ ν η μ ὅ σ υ ν ο... καὶ πᾶν' νὰ προσκυνήσουν,
Ἔλου τοῦ κόσμου τὴν Κυρᾶ καὶ σ' ἓνα ἔρμο μνημα.
Νὰ σταματήσουν μιὰ στιγμή τὸ φτερωτό τους βῆμα.

Τὸ μνημ' αὐτό... Ἄ! δὲν ξεχνῶ αὐτὸ τὸ μνημα, ὄχι!
Καιρὸς δὲν πέρασε πολὺς ὅπου σ' αὐτὸ τὸ χῶμα
Ποῦ ἡ δόξα μὲ τὸ χέρι τῆς σημαδεμένο τῶχει,
Τοῦ Γέρο-Πολιουδόβαρδα τὸ ματωμένο σῶμα,
Ἐβάλανε νὰ κοιμηθῆ συντρόφοι πικραμένοι,
Ἀπὸ τῆς μάχης τὸν καπνὸ θολοὶ καὶ μαυρισμένοι 1).

Ἐβραζ' ὁ πόλεμος μακριὰ, κ' οἱ βράχοι ματωμένοι
Ἀντιλαλοῦσαν φοβερὰ τὸ ἄγριο καταχτύπι,

πεστέρων ἄρματων τῆς Κρήτης, ἀνὴρ συνέσσωε πολλῆς καὶ ἀνδρείας ἀπαραμίλλου. Ἐπεσεν ἐν Χειροσπηλαίῳ ἠρωτικῶς μαχόμενος τὴν 15 Μαρτίου. Διάδοχον αὐτοῦ καθ' ὅλα ἐγκατέλειπε τὸν καὶ ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866 πασίγνωστον καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Ἀθήναις υἱόν του Πωλητὸν, πολεμιστὴν ἐκ τῶν πρῶτα φερόντων ἐν Κρήτῃ. Τανῦν Πληρεξούσιον τῆς ἐπαρχίας Σελίνου.

1) Τὸν Πολιουδόβαρδα φονευθέντα μετεκίμισαν εἰς τὸ ἐγγὺς τοῦ πεδίου τῆς μάχης χωρίον Φουρνέ, ἐνθα καὶ ἔθαψαν αὐθωρεὶ ἀμοιρολόγητον, ἀκλαυστον ἀνευ ἐκκλησιαστικῆς τελετῆς. Καταθέσαν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ὁ υἱὸς του καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Ἀργυρόπουλος, μόνου μὲ τὰς χεῖρας των, καὶ ἐτρέπησαν τὴν πρόστα Μεσικλὰ ἄγουσαν μετὰ τῆς λοιπῆς συνοδείας τῶν πληγωμένων.

Ρουφούσανε ἀχόρταγα τὴ φλόγα οἱ διψασμένοι,
Καὶ ἔδιωχνεν ὁ σκοτωμὸς ἀπὸ τὴν καρδιὰ τὴ λύπη.
Ἦ διαλεγμένη λεβεντιά τῆς Κρήτης πολεμοῦσε,
Τὸ Σέλινο τ' ἀδάμαστο τὸν Τοῦρκο πελεκουσε.

Ἦ! τὸν θυμοῦμαι. . . ἔφευγεν ὁ Τοῦρκος ντροπιασμένος
Κ' ἀλλάλαζεν ἡ κλεφτουριά καὶ τὸν ἐκυνηγοῦσε. . .
Ὁ γέρος ἐπετάχτηκε σὰ νιὸς ἀντρειωμένος
Κ' ἐκεῖ ποῦ χύνουνταν μπροστά, κ' ἐκεῖ ποῦ ροβολοῦσε
Καὶ τὸ λιοντάρι τὸ παλῆθ' τὸ καμαρῶναν ὄλοι.
Τοῦ ξέσχισε τὸ λάρυγγα φαρμακεμένο βόλι.

Ἐῖπε—Πατρίς—ἐστέναξε καὶ ἔπεσε στὸ χῶμα. . .
Τὸ ἔσφιξε στὰ στήθια του, στὰ ματωμένα χεῖλη,
Ἐκύτταξε τ' Ἄσπρα Βουνὰ μία φορὰ ἀκόμα. . .
Καὶ τὸ παλῆθ' ἐρράγισε γιὰ πάντα καρυοφύλλι. . .
Μὲ τοῦ πολέμου τὸν καπνὸ, τὴ φλόγα πλάϊ, πλάϊ,
Τοῦ γέρο Κλέφτη ἡ ψυχὴ ἐπέταξε καὶ πάει. . .

Τὸ πήρανε τὸ λείψανο τέσσεροι νιοὶ στὰ χέρια
Κ' ἐδῶ τὸ ἔφεραν στοῦ χωριοῦ αὐτὸ τὸ ῥημοκλήσι,
Τοῦ στρώσανε σιμὰ, σιμὰ στὰ κλέφτικα λημέρια
Τοῦ τουφεκιοῦ τὸ λάλημα γιὰ νὰ τὸ ναναρίση. . .
Ἐδῶ σταμάτησαν, ἐδῶ οἱ Σεληνιώτες ὄλοι. . .
Ἐῖχαν πικρὸ μνημόσυνο μὲς τῶν Βαγιῶν τὴ Σχόλη.

Λυπητερά τὰ σήμαντρα τῆς Ἐκκλησιᾶς χτυποῦσαν. . .
Τὰ γόνατα ἐλύγισαν στὸ μυρωμένο χῶμα,
Ἐσκυβαν κάτω τὰ παιδιὰ τὴν πλάκα ἐφιλοῦσαν
Καὶ προσευχαῖς ψιθύριζε σιγὰ τὸ κάθε στόμα.
Κ' ἐρρίχναν οἱ πολεμιστὰι τῆς δάφνης τὸ κλωνάρι
Στοῦ τάφου τὸ κατάμαυρο καὶ ἔρημο λιθάρι.

Εἶχε τὸ δέντρο μαραθῆ τῆς Λευτεριᾶς στὴν Κρήτη
Κ' ἤθελε πάλι αἵματα κ' ἤθελε δάκρυα πάλι,
Εἶχε δειλιάσει τὸ νερὸ, τὸ ρέμμα τοῦ Κερίτη
Κ' ἤθελε σφύριγμα σπαθιῶν καὶ τοῦ πολέμου ζάλη,
Κ' ἐστάθηκε καὶ ἀνοίξε τὰ στήθια του γιὰ βρούσι
Τὸ μαραμμένο δέντρο μας καὶ πάλι νὰ ποτίση.

Ρίχτε τῆς Δάφνης, ρίχτε το στὸν τάφο τὸ κλωνάρι
Ν' ἀνθίσῃ νὰ θεριέψουε τ' ἀθάνατα κλαριά του,
Σκιὰ στοῦ Πολιουδόβαρδα τὸ λείψανο νὰ κάνῃ,
Καὶ νὰ τοῦ δώσῃ φῶς, ζωὴ, ὄροσιὰ τὸ ἀνθισμά του.
Καὶ μὴ στὴν πέτρα γράψετε τὸ ὄνομά του, ὄχι!
Ἡ δόξα μὲ τὸ χέρι τῆς σημαδεμένο τῶχει! ...

Ἐν Σχινὲ κατὰ Μάρτιον 1878.

ΚΕ' ΜΑΡΤΙΟΥ 1878

ΤΩΙ ΕΘΝΙΚΩΙ ΠΟΙΗΤΗΙ

ΑΧΙΛΛΕΙ ΠΑΡΑΣΧΩΙ

Α'.

Ἀηδόني μου γλυκύφωνο, τραγούδησε καὶ ἔπέ το
Ἔμορφη ποῦλο' ἢ ἀνοίξει κι' ὁ Μάρτις μας ἐφέτο.
Καὶ ἡ γιορτὴ τῆς Λαύρας μας περήφανη καὶ πάλι
Στὸν κάμφο, στ' ἄγριο βουνὸ καὶ εἰς τὸ περιγιάλι...
Ἡ πρώτη μας παληκαριά καὶ πάλι ξαναγιόνοι...
Τραγούδησε τὴ δόξα μας, πολεμικὸ ἀηδόνη...

Βροντοῦν τῆς Κρήτης τὰ βουνά, ἢ Ἕπειρο ἀνάφτει,
Ἡ Θεσσαλία καίγεται. . . τὸ σύγνεφο ἀστράφτει
Κι' ἀστροπελέκια διαλεχτὰ τὰ Ἑλληνόπουλά μας
Με αἶμα βάφουν κόκκινο πηχτὸ τὰ χῶματά μας.
ᾠ! ποῦσαι, ποῦσαι νὰ τὰ ᾄδῃς καὶ νὰ τὰ καμαρώσης.
Κι' ἀθανασίας λούλουδα καὶ πάλι νὰ τοὺς δώσης.

ᾠ γάσουςα 'στ' Ἀλημιανοῦ τὸ μαγικὸ περβόλι.
Μαζῆ μας νὰ ἐγιόρταζες τῆς Παναγιᾶς τῆ σχολῆ.
Νᾶβλεπες κάτω φλάμπουρα καὶ ἄρματ' ἀσημένια
Σὲ χῶματα σταυραετοὺς στρωμένους λουλουδένια,
Καὶ στὰ ἀπόκρημνα βουνὰ γλωμῆ κυνηγημένη
Τῆ σκύλα ποῦ τῆ νιότη μας κρατοῦσε μαραμένη.

ᾠ! γάσουν! . . Σὲ θυμήθηκα χίλιες φορές! . . Μαζῆ μου,
'Ἄς ἦτανε νὰ πλάγιαζες καὶ σὺ, τραγουδιστή μου,
Καὶ νὰ καμάρωνες καὶ σὺ τῆ δόλια μας πατρίδα
'Ελευθερῆ, περήφανη μὲ δίχως ἀλυσίδα. . .
'Εδῶ νὰ παίζῃ τὸ σπαθί, παρέκει τὸ λιθάρι
Καὶ μ' ἀνθρωμένο πήδημα νὰ σκάβῃ τὸ χορτάρι.

Πέρασαν χρόνια δύστυχα πολλὰ καὶ πικραμένα
Ποῦβλεπε πάντα ἡ Ἑλλὰς μὲ μάτια δακρυσμένα
Τὰ σκλαβωμένα τῆς παιδιὰ τῆς νύχτες στὰ σκοτάδια
Κυνηγημένα ἄρρωστα σὲ βάτους σὲ λαγκάδια.
Καὶ σὺ τῆ μαύρῃ ἐκλαιγες καὶ ὀλιβερῆ τους μοῖρα.
'Ἐλα, πουλί μου, νὰ μᾶς ᾄδῃς, ἔλα γλυκειά μου λύρα..

'Ἐλα. . Δὲν πέρασε καιρὸς. . Προχθὲς, προχθὲς ἀκόμα
Τὸ βᾶψαμε μὲ αἶματα τοῦ Βόθωνα τὸ χῶμα,
Τὸ ρέμμα τοῦ Κερίτη μας. . . καὶ θεὰ ᾄδῃς, θὰ μένη
Ἡ ὄψι τῶν παληκαριῶν ἀκόμη ἀναμμένη.

Πῶς θὰ ρουφούσε τὴ φωτιά ἢ λύρα σου ἐκείνη
Τὴ φλόγα τὴν ἀθάνατη ὅπου ποτὲ δὲν σβύνει!..

Ἔτρεχ' ὁ Τοῦρκος τοῦ βουνοῦ τὴν κορυφὴ νὰ πιάνη
Κ' ἐμεῖς, ἔμπροστά! δὲ σκέφθηκε κανεὶς πῶς θὰ πεθάνη...
Ἐμπρὸς παιδιά!.. καὶ σπρώχναμε τὸν Τοῦρκο πάρα-πέρα,
Τὰ γαλανὰ μας φλάμπουρα ἐσχίζαν τὸν ἀγέρα,.
Ἐσποῦσε πέτρες καὶ κλαδιὰ τὸ τούρκικο μολύβι.
Κ' ἐμεῖς ὀρθοί, δὲ σκύθαμε,.. ἐδῶ κανεὶς δὲ σκύθει!...

Πεῖνα, βροχὴ καὶ χάλαζα μᾶς ἔδερνε, τ' ἀγέρι
Μᾶς ἔφραζε τὸ χνῶτό μας σὰν παγωμένο χέρι.
Πολλοὶ γυμνοί, ξυπόλητοι ξεσχίζανε τὴ φτέρνα
Σὲ βάτους σ' ἀγριόκλαρα, καὶ τὸ κορμὶ ἐπέρνα.
Δώδεκα ὥραις ζωντανὲς μὲ τὴ φωτιά στὸ χέρι
Χτυπῶντας, πέρα ρίξαμε τ' ἀγαρηνὸ ἀσκέρι.

Β'.

Τί ὄμμορφη παραμονὴ τῆς Λαύρας!.. δοξασμένα
Ἐπῆγαν τὰ κλεφτόπουλα μὲ δάφνες φορτωμένα,
Γιὰ νὰ τὴν συνεπάρουνε, γιὰ νὰ τὴν προσκυνήσουν
Τὴ ἡμέρα τὴν περήφανη... Τὸ γόνα νὰ λυγίσουν
Τριμμένο ἀπὸ τοῦ βουνοῦ τὸ μαῦρο μετερίζι...
Αἶ! σήμερα ἀληθινὰ κι' αὐτὴ πανηγυρίζει!..

Κ' ἐγὼ στὸ πανηγυρὶ τῆς προσκυνητῆς, γιὰ ἴσνια
Κόφτω δυὸ δάφνες σήμερα, λουλούδια ἔματωμένα,
Καὶ σοῦ τὰ στέλνω χάρισμα ἀπὸ τὴ γῆ ἐκείνη
Ὅπου μὲ πόνο ἔκλαψες. Ἡ Κρήτη σοῦ τὰ δίνει...
Στὸ στήθός σου τὸ χέρι μου κι' ἀπὸ μακρὰ τὰ βάνει,
Νᾶν ἀπὸ μέσα ἢ καρδιά, κι' ἀπὸ ἔξω τὸ στεφάνι.

Ἐκ τοῦ ἐν Σχινὲ στρατοπέδου τῆ 25 μαρτίου 1878.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΨ¹⁾)

ΉΞΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΑΓΥΪΑΙ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ ΜΑΧΗΝ

Α΄.

Σπίθα μέσ' ἀπὸ τῆ στάχτη
Τοῦ Δραγατσανιοῦ βγαλμένη,
Μιὰν ἡμέρα ἐτινάχτη
Εἰς τὴ γῆ τὴ σκλαβωμένη

Καὶ εἰς τῆς Ἀγυΐας ἐφάνη
Τὴ μεγάλη πυρκαγιὰ
Μὲ μαρτυρικὸ στεφάνι
Στ' ἀναμένα του μαλλιὰ.

Ἔχυσε στὸ πέρασμά του
Μιὰ μονάκριβη ἀχτίδα.
Καὶ ἐσβύστηκ' ἡ φωτιά του,
Κ' ἐκοιμήθη στὴν ἀσπίδα.

Τύρω του φυτρῶσαν κρῖνοι
Καὶ δαφνοῦλες καὶ μυρτιές
Κ' ἡ δροσοῦλα γλυκοπλύνει
Τῆς βαθεῖς λαβωματιές.

Σὰν ἐγγόνι τιμημένο
Τῆς παληᾶς ἐκείνης Σπάρτης,
Ἐπεσε αἵματωμένο,
Ἦρωας μαζ' ἠ καὶ μάρτυς.

1) Ἴδε ἱστορίαν Ἡπειροθεσσαλικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ Μ. Σειζάνη.

Αἶ! κί' ἄς λένε πάντα οἱ ξένοι,
Ἄς μᾶς ἔβρίζουν φθονεροί·
Ἐέρομε τὸ πῶς πεθαίνει
Ἡ ἀντρεία κ' ἡ τιμή.

Δὲ μᾶς χάλασαν τὰ χρόνια,
Οὔτ' αὐτὰ θὰ μᾶς χαλάσουν
Τὰ σκληρὰ σας κατηφρόνια
Ἵσοι χρόνια κί' ἂν περάσουν.

Λεωνίδας μας ἦ Διάκος
Στὸ Στενό μας ἂν σταθῆ,
Θ' ἀνοιχτῆ πλατὺς ὁ λάκκος
Σκοτωμένους νὰ δεχθῆ.

Μὲ τὸν ἅγιο Μαραθῶνα
Μιὰ μεγάλη στεφανώνει
Τὴν Ἀράχωβα κορῶνα
Ποῦ ἡ δόξα τὴν χρυσώνει.

Κ' ἡ Θεμιστοκλῆς ταραίζει
Τοῦ γιγαλοῦ μας τὰ νερά,
Ἡ, Κανάρης θὰ χλωμιάζῃ
Πάντα ἡ βάρβαρη σκλαβιά

Καὶ σὰν δίδυμα ἀστέρια
Θὰ λαμποκοποῦν τὸ βράδι
Στ' οὐρανοῦ μας τὰ λημέρια
Μεσολόγγι καὶ Ἀρκάδι

Κί' ἡ Ἄγυιὰ ἡ ματωμένη
Μὲ τὸ ἅγριο Βαφέ

Ζευγαρώθηκε θλιμμένη...
Πέρνα, διάβαινε καιρέ...

Β'.

Τά δε κ ά ξ η μυρωμένα
Χρόνια σου, σταυραετέ,
Πάντα θά ναι ανθισμένα,
Δέ θά μαραθοῦν ποτέ.

Ὅποιος στής ἐλευθερίας
Ματωθῆ τὴν ἄγια πάλη,
Γράφεται στής Ἱστορίας
Τὴν ἀθάνατη ἀγκάλη.

Κ' ἡ ἀθανασία χύνει
Στ' ὄνομά του πάντα φῶς...
Μία λάμψη ποῦ δέ σβύνει
Ὡς δέ σβύνει κί ὁ Θεός... .

Ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοπέδου τοῦ Σχινῆ
κατὰ Μάρτιον τοῦ 1878.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΜΑΡΓΑΡΗΣ¹⁾

ΠΡΟΣΩΝ ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΙ ΗΡΟΙΚΟΣ ΜΑΧΟΜΕΝΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΑΧΗΝ
ΤΗΣ ΜΑΚΡΥΝΙΤΣΗΣ.

Α'.

α¹ Ἀν σκοτωθῶ στὸν πόλεμο σὰς τὸ ζητῶ γιὰ χάρι
Κανείς μὴν κλάψη καὶ κανείς μὴν πικραθῆ γιὰ μένα.

1) Ἴδε Ἱστορίαν Ἑπειροθεσσαλικῆς ἐπαναστάσεως ὑπὸ Μ. Σειζάνη.

Στὴ μάχη ὁ Χάρος τὸ καλὸ διαλέγει παληκάρι...
Τῶχω χαρὰ, κρυφὴ χαρὰ μὲ στήθια ματωμένα
Μὲ ραγισμένο μέτωπο, παιδί τοῦ Λεωνίδα
Γιὰ σὲ ἂν πέσω στὸ βωμὸ τῆς Ἐλευθερίας, Πατρίδα»¹⁾.

Β΄.

Ἦμορφος νιὸς πολεμιστῆς στὴ ράχι ξαπλωμένος
Τὸν οὐρανὸ ἐκύτταζε καὶ γλυκοτραγουδοῦσε...
Ἐκεῖ στὰ πλάγια ἔπεσε βαρὺς κι' ἀποσταμένος,
Ἄπ' τὴν αὐγοῦλα τὴ βαθεῖά ἐγοργοπερπατοῦσε.
Στὴ Μακρυνίτσα βιάζονταν, στὸ Πήλιο νὰ φθάσῃ
Προτοῦ βουτίξῃ στὸ γιאלὸ ὁ ἥλιος καὶ βραδιάσῃ.

Ἄπο μακρὰ τὰ κλέφτικα ἀγνάντεψε λημέρια
Μὲ τὰ γαλάζια φλάμπουρα ἐδῶ κ' ἐκεῖ στημένα...
Πάλι ὀρθὸς τινάζεται μὲ τάρματα στὰ χέρια,
Κι' ἀπὸ τὸ χύτη ροβολᾷ μὲ βήματ' ἀπλωμένα...
Μὲς στὰ λαγκάδια τ' ἄγρια τὸν σκέπασε τὸ βράδι...
Μόνο ἓνα βῆμα ἀκούγεται βαρὺ μὲς στὸ σκοτάδι.

Νύχτα βαθεῖα, καμμιά φωνὴ στὸ Πήλιο δὲ γροικιέται.
ἌΟλοι κοιμοῦνται... σιωπὴ... οὔτ' ἓνα φύλλο σειέται.

Ἄστοςο ἀρχίσανε μακρὰ κατὰ τὴν πεδιάδα
Τὰ ζυπνητήρια τῆς αὐγῆς τὰ ὀρνίθια νὰ λαλοῦνε...
Τῆς γῆς ἀνέβαινε ἕψηλὰ σιγὰ, σιγὰ ἢ ἀχνάδα,
Βελάζουν κάπου πρόβατα, βοσκοὶ τὰ σαλαγοῦνε.
Κατὰ τοῦ Βώλου, διαλαλοῦν, πῶς φάνηκε τὰ μέρη
Ἐρχούμενο ἀμέτρητο ἀγαρηνὸ ἀσκέρι.

1) Ἐν τῷ ἑξακτίχῳ τούτῳ προσεπάρθῃσα ἀπλῶς νὰ σιγουργήσω πισ-
στῶς τὰς ὀλίγας ἀξιωματικῶν λέξεις τῆς πρὸς τὴν οἰκογενεῖαν του
τελευταίας ἐπιστολῆς του. Ἰδὲ ἱστορίαν Μ. Σεϊζάνη.

Κάθε χαράκι και κλαρί, κάθε βαρύ κοτρῶνε
Κρύβει κι' ἀντάρτη, ἔλαμψαν ἐκεῖ τὰ νιά τουφέκια,
Και κάπου, κάπου φαίνεται κ' ἓνα παληὸ μιλζόνι...
Εἶναι τὸ Πήληγο σύννεφο βουβὸ μ' ἀστροπελέκια...

Σὲ λίγο θὰ βροντήση

Τὰ κοιμισμένα χῶματα και πάλι νὰ ξυπνήση.

Χιλιάδες τούρκοι ζώνουνε τὰ ἄλγιστα παληκάρια,
Κι' ἀρχίζει ἀκοίμητη φωτιά, ἀδιάκοπο πελέκι...
Πετοῦνε σπίθες τοῦ βουνοῦ δαρμένα τὰ στουρνάρια...
Παντοῦ καπνὸς, παντοῦ βοή... κι' ὁ χάρος παραστέκει...
Δίνουν τὸ χῶμα σπιθαμὴ μὲ χέρι ματωμένο
Και κάθε πῆχου τὸν μετρᾷ ἓνα κορμὶ πεσμένο.

Μὲς στὴν ἀντάρτα ἄγριος, μονάχος, ἀναμένος
Κρατεῖ τὸ μετερίζι του και βῆμα δὲ σαλεύει
Ὁ χθεσινὸς περπατηχτής, ὁ νιὸς ὁ ζηλεμένος...
Τὸ σκοτωμὸ του ἀναζητᾷ, τὸ θάνατο γυρεύει...
Ἔτσι κι' ὁ Διάκος στὰ Θερμιὰ μιὰ μέρα ἐρριζώθη
Κ' ἐχάθηκε... ἀλλ' ἡ Ἑλλάς στὸν τάφο του ἐσώθη.

Τὸν τριγυρίζουν, τότε κλειοῦν οἱ ἀρβανίτες λύκοι...
Ἄδειάζει τὸ τουφέκι του, τὰ δυὸ του τὰ πιστόλια,
Κ' ἐκεῖ ποῦ ἔσερνε στερνὸ τὸ δημησιὸ ἀπ' τῆ θήκη
Κατάστηθα τὸν χτύπησαν φαρμακεμένα βόλια...
Ἔδυσ' ὁ Ἥλιος... μὰ προτοῦ, προτοῦ καλοβραδιάση
Εἶχε χαθῆ ὁ Μάργαρης, ὁ νιὸς εἶχε πλαγιάσει.

Ἐκ τοῦ ἐπαναστατικοῦ στρατοπέδου τοῦ Σχινῆ
κατὰ Μάρτιον τοῦ 1878.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΙΦΑΚΑΣ 1)

Μές' στοῦ πολέμου τῆ βοή και τοῦ καπνοῦ τῆ ζάλη,
Ἔστησ' ὁ Χάρος μακελειὸ σὲ μαῦρο μετερίζι.
Κρατεῖ δρεπάνι δίκοπο και κυνηγᾶ τὰ κάλλη,
Διαλέγει τὴν παληκαριά, τὰ νιώτα ξεχωρίζει.
Μές στη φωτιά ζευγάρωσαν γινῆκαν ἓνα ταῖρι
Τὸ βόλι τ' ἀρβανίτικο, τοῦ χάρου τὸ μαχαῖρι.

Και νά! γοργὸ τοῦ Σίφακα τὸ διαλεχτὸ ἐγγόνι
Ἄρματωμένο ροβολᾶ ἀπὸ τὸ Μελιδόνι. . .
Στὸν ὕπνο του τὸ ξάφνισε τὸ τούρκικο τουφέκι
Και τ' ἀκριβὸ του ἄρπαξε στὸ χέρι ἀστροπελέκι,
Τὸ κοφτερὸ ἐζώστηκε και τὰργυρὸ πιστόλι
Και χύνεται σὰ γλίγωρο μέσα στη μάχη βόλι.

Ἀνάβει ὁ Ἀποκόρωνας. . . κάθε μικρὸ λιθάρι
Και κάθε δέντρο κρύβουने κι' ἀπ' ἓνα παληκάρι
Και βγάζουν φλόγα και καπνὸ. . . οἱ Τοῦρκοι σταματοῦνε. . .
Τέτοια ταμπούρια δύσκολα στην Κρήτη τὰ πατοῦνε. . .
Κι' ἄς ρίχτει χάλαζα, βροχὴ ἀπ' τὸ γιαλὸ τῆς Σούδας
Φωτιά, μολύβι, σίδερο ὁ ἄγγλος ὁ Ἰούδας.

Μᾶχεν ὁ Χάρος ὁ σκληρὸς τὸ θῦμα διαλεγμένο. . .
Στὸ Σίφακα τὸ μάτι του ἀπάνω στυλωμένο

1) Ἐγγονος τοῦ γενικοῦ ἀρχηγοῦ Ἀποκορώνου, φοιτητῆς τοῦ ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου, πλήρης ἐλπίδων και ἡμερῶν, πεσὼν κατὰ τὴν ἐν Καλύβαις ἀψιμμάχων, τῆς 12 Ἀπριλίου τοῦ 1878. Τὸν ἥρωϊκὸν θάνατόν του ἐθρήνησε και θρηνεῖ ἡ Κρήτη ἅπασα ἡ ἀπωλέσασα ἐν τῶν καλλίστων τέκνων τῆς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἰωάννου Σίφακα.

Τῆ λεβεντιά του λαίμαργο νά καταπιῆ ζητοῦσε.
Πρὶν ρίξη τῶμορφο δεντρί, τὸ μῦρό του ρουφοῦσε...
Καὶ μιὰ βοή ἀκούστηκε σὰ στεναγμὸς στὴν Κρήτη,
Καὶ τὸ βουνὸ συννέφιασε μὲ μῆς τοῦ Ψηλορίτη.

Καὶ λέν' ἀκόμα οἱ βροσκοὶ κατὰ τὴν ὥρα ἐκείνη
Πῶς τοῦ Βαφῆ ἐσείστηκε δύο-τρεῖς φοραὶς τὸ χῶμα
Κι' ἀκούστη ἀντάρα μὲς' στὴ γῆ... καὶ ἔπειτα, γαλήνη...
Ἐκεῖ κοντὰ ἐθάψανε τοῦ Σίφακα τὸ σῶμα,
Ἀνάμεσα νά κοιμηθῆ Βαρνάβα καὶ Πραϊδῆ
Δίπλα στοῦ Ἐσλεν τὸ νεκρὸ κι' ἀθάνατο λεπίδι.

Ἡ ἭΡΩΙΣ ΜΟΥ

ἜΩ! πόσον τώρα σὲ μισῶ δειλὸν παρθένου κάλλος...
Ἔσων οὐδεὶς σ' ἐμίσησεν ἐπὶ τοῦ κόσμου ἄλλος.
Συνεσταλμένον καὶ ὠχρὸν, περιπαθὲς καὶ φθῖνον
Δὲν θέλω πλέον ν' ἀγαπῶ τὸ λυπημένον κρῖνον.
Νὰ κατοπτρίζεται δειλὴ δὲν θέλω ἡ ψυχὴ μου
Εἰς χαυνωμένα ὄμματα μετὰ μορφῆς πενθίμου.

Τὴν θέλω τῆς καρδίας μου ἐγὼ τὴν ἐρωμένην
Ἔς λεύκην ὑπερήφανον εὐτόλμως ὑψουμένην,
Μ' ἀκτινοβόλους ὀφθαλμούς, μὲ στήθη φλογισμένα.
Σιτόχρουν κ' ἡλιοκαῆ μὲ χεῖλη ἀνειμένα.
Ἄνειροπόλον συμπλοκῶν τὴν θέλω καὶ πολέμων
Καὶ ὄχι πλάσμα ἀσθενὲς λειπόθυμον καὶ τρέμον.

Τὴν θέλω, ὅτε σήμερον ἀνάπτει ἡ πυρῆτις
Καὶ μάχομαι ἀρματωλὸς εἰς τὰ βουνα τῆς Κρήτης,

Τὴν θέλω μὲ πυρίκαυστα ἀντρειωμένα στήθη
Ἐκείνη νὰ ρίπτεται εἰς τῶν ἐχθρῶν τὰ πλήθη.
Νὰ φέρῃ ξίφος δίστομον ἢ λυγρὰ τῆς μέσῃ,
Καὶ εἰς λυσοῶδη συμπλοκὴν πλησίον μου νὰ πέσῃ.

Καὶ θέλω ὅταν μὲ εὐρὴ ἢ πεπρωμένη σφαῖρα,
Καὶ δι' ἐμὲ διὰ παντὸς θὰ δύῃ ἡ ἡμέρα.
Εἰς τὴν αἰμόφυρτον, πιστὴν ἀγκάλην τῆς ἐπάνω
Νὰ ἀκουμβήσω ὕστατον κ' ἐκεῖ νὰ ἀποθάνω.
Τὸ τελευταῖον βλέμμα μου τῆς κόρης ν' ἀπαντήσῃ
Τὸ πρόσωπον τὸ θυμαλγὲς καὶ ἔπειτα νὰ σβύσῃ.

Πόσον ὠραία ἡ ζωὴ θὰ ἦτο τοῦ πολέμου
Ἐάν ἀφειμένην ἔχουσα εἰς τὰς πνοὰς τ' ἀνέμου
Τὴν κόμην τῆς τὴν καστανὴν λυτὴν συνεπολέμει
Πεφλημένη ὑπαρξίς χωρὶς, χωρὶς νὰ τρέμῃ.
Νὰ ρίπτεται πρὸ τοῦ πυρὸς καὶ νὰ σοὶ κράζῃ—Ἐλα
Καὶ νὰ ἀνάπτῃ ἡ λευκὴ τῆς κόρης φουστανέλλα.

Αἶ! ὅταν γείνη ἀμαζῶν ἢ ἑλληνίς παρθένος,
Ἐάν τῆς Δέσπῳς αἰσθανθῇ τὴν ρώμην καὶ τὸ σθένος,
Καὶ τοῦ Ζαλόγκου τὸν κρημνὸν ἀφόβως ἀτενίσῃ.
Ἐάν τὸν ἐνθους τ' ἄσματα τοῦ Ρήγα τραγωδήσῃ
Τότε τὸ στήθος θὰ γενῇ τῆς νεολαίας βράχος,
Τασσόμενος κατ' ἐχθρικῶν κυμάτων ἀταράχως.

Χθὲς εἰς τὴν μάχην ποιμενὶς ὠραία τοῦ Θερίσου 1)
Ἐξ τὰς πλεξίδας τὰς ξανθὰς ὁ ἥλιος ἐχρῦσσε,

1) Ἀληθῶς, κατὰ τὴν ἐν Χειροσπηλαῖφ τῆς Κυδωνίας φοινικὴν μάχην τῆς 15 Μαρτίου τοῦ 1878, ὠραία κόρη ἐκ Θερίσου φέρουσα μεστὴν φαιγγίαν τὴν λευκὴν, ὡς ἡ χροιά τοῦ ἐρατεινοῦ προσώπου τῆς, ποδιῶν τῆς,

Κρατούσα λάγηνον νεροῦ, καὶ σάκκον φυσιγγίων
Ἄτρώμητος ἐβάδιζε τῶν μαχητῶν πλησίον
Κ' ἐδρόσιζε τὰ χεῖλη των τὰ ξηρανθέντα πλέον...
Καὶ ἐμειδιά ἤ ξανθῆ, κ' ἐδάκρυεν ὁ λέων.

Ἔ! πόσας εἶδαν εὐγενεῖς παρθένους ἐκεῖ κάτω...¹⁾
Τοῦ Ἐρυθροῦ μας τοῦ Σταυροῦ ἀκόλουθοι δὲν εἶσαν...
Ἄλλὰ δσάκις μαχητῆς γενναῖος ἐκτυπάτο,
Εἰς τὴν ὠραίαν πτώσιν του καὶ ἔνδοξον παρεῖσαν.
Καὶ εἶχον, εἶχον τὸν Σταυρὸν αὐταὶ εἰς τὴν καρδίαν
Κ' ἐκεῖ, ἐκεῖ ἐδέχοντο ὠχρὸν τὸν τραυματίαν.

Ἄλλὰ δὲν εἶσαν, αἱ! αὐταὶ τῶν Ἀθηνῶν δὲν εἶσαν
Ἄριστοκράτιδος μητρὸς ἀμβλυποῦσαι Φρῦναι...
Καὶ τοῦ συρμοῦ εἰς τὴν ψυχὴν δὲν ἐκλείον τὴν λύσσαν.
Πτωχὸν, ἀπλοῦν τὸ ἔνδυμα τῆς ἡρωίδος εἶναι.
Ἄπὸ τοὺς Λάγκους ἔφθανον, καὶ ἀπὸ τοῦ Σελίνου
Τ' Ἄσπρα Βουὰ κατήρχοντο ἐν μέσῳ τοῦ κινδύνου.

Ἔ! ναί, τοιαύτην ἤθελον τὴν φίλην κ' ἐρωμένην,
Ἔς λεύκην ὑπερήφανον εὐτόλμως ὑψουμένην.
Σύντροφον μέσῳ συμπλοκῆς σπαρακτικῆς ἀγρίας
Καὶ τοῦ Ἐλέου ἀδεληφῆν εἰς κλίνην ἀγωνίας.
Ἄγνην ἱέρειαν Ναοῦ σεπτῆς ἐλευθερίας
Καὶ τῆς ἐρώσεως μου σεμνὴν θεότητα καρδίας.

καὶ ἐν τῇ χειρὶ λάγηνον ὕδατος κρατούσα περιέτρχε μειδιῶσα καὶ ἀτρώ-
μητος πρὸς τὰς πέριξ συρίζουσας σφαῖρας τοὺς ἡμετέρους προμαχῶνας,
διανέμουσα πυριτοβολὰς καὶ δροσίζουσα τὰ ξηραίνονα χεῖλη μας.

1) Ὅσάκις ἐν Κρήτῃ συνάπτεται εἰς τι μέρος μάχη αἱ τῶν πλησίον
κομῶν νεάνιδες καὶ γυναῖκες ἀνέρχονται εἰς ὑψωμά τι ἐξ οὗ θεῶνται τὰς
περιπετείας τῶν πολεμιστῶν γονυπετεῖς καὶ προσευχόμεναι. Εἰς αὐτὰς πα-
ρεδίδονται οἱ τραυματίαι, οὓς μετὰ στοργῆς ἀδελφικῆς νοσηλεύουσιν εἰς
τὰ χωρία των.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΟΥΡΜΕΛΗΝ

Θαλασσοπούλι γλήγωρο παράτα τῆ φωλιά σου,
Τὰ σιδερένια ἄπλωσε περήφανο φτερά σου,
Καί πάρε πάλι τὴν παλιὰ κατὰ τὴν Κρήτη στράτα,
Νὰ θυμηθῆς τὴ δόξα σου καὶ τὰ παλιὰ σου νιάτα.
Πέτα, ξηφτέρι τοῦ γιालοῦ, στὰ ματωμένα μέρη. . .
Σὲ περιμένουν ἄγρυπνοι χιλιάδες στὸ νυχτέρι.

Παλεύει ἄγριος βορειᾶς μὲ θάλασσα ὠργισμένη. . .
Τὰ ἀφρισμένα κύματα χτυποῦν στὸ ἀκρογιάλι,
Καὶ ἡ ἀρμάδα τοῦ Χοβάρτ μίς' στὰ Χανιά κλεισμένη,
ὦ! τέτοια νύχτα σκοτεινὴ φοβᾶται νὰ προβάλῃ.
Πήδα στὸ κύμα, Σουρμελεῖ, τὸ δυνατὸ σου χέρι
Ἄίγο μπαροῦτι καὶ ψωμί στὴν Κρήτη μας νὰ φέρῃ.

Μόλις ἡ Κρήτη ἄκουσε πῶς τάρματά της ζώνει
Τινάζεται ὁ Σουρμελεῖς κι' ἀρπάζει τὸ τιμόνι. . .
Τὸ ἄτι του τὸ φτερωτὸ πηδᾶ, καβαλικεύει
Καὶ ρίχεται στὰ πέλαγα, μὲ τὸ βορειὰ παλεύει.
Κι' ὁ ἄγγλος ὁ ἀντίχριστος θυμᾶται τ' Ἀσπρονήσι ¹⁾
Καὶ μίς' στὴ Σούδα χώνεται νὰ μὴν τὸν ἀπάντησῃ.

Σχινὲ 1878.

1) Εἶναι πασίγνωστος ἡ μεταξὺ τοῦ γενναίου Ἑλληνος ναυτικοῦ καὶ τοῦ Χόβαρτ Πασᾶ ἔξωθεν τῆς Σύρου καὶ παρὰ τὸ Ἀσπρονήσι μικρὰ ἀλλ' ἐνδοξος ναυμαχία κατὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866.

Η ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑ

I

Μιά βοσκοπούλα κάθεται εἰς τοῦ βουνοῦ τὴ ράχι
Καὶ περιμένει τὸ βοσκὸν νάλθῃ ἀπὸ τὴ μάχη—
Κατὰ τὸ κόμπο τοῦ Σχινέ ἢ κόρη ἀγαντεύει
Καὶ τὸ πιστότης πρόβατο τὸ χέρι της χαϊδεύει...
Εἶναι χλωμὴ ἢ ὄψι της, ἀγέλαστο τ' ἀχεῖλι
—Χωρὶς δροσοῦλα κόκκινο τραντάφυλλο τ' ἀπρίλι—
Γιατ' ἔχει κάτι στὴν καρδιά ἢ μαύρη ποῦ τῆς λέει
Ν' ἀναστενάζῃ, νὰ πονῇ, νὰ θλίβεται, νὰ κλαίῃ...

II

Ἐδῶς ὁ ἥλιος... Ἐπαψε τὸ βουγγυτὸ ἐκεῖ κάτω,
Κ' ἐκείνη πάντ' ἀκίνητη στὴ ράχι ἐσυλλογᾶτο...
Ἐάφνου φανῆκαν τέσσεροι μ' ἓνα νεκρὸ στὰ χέρια
Ποῦ ἐφέρναν ἀπ' τὰ κλέφτικα τ' Ἀληκιανοῦ λημέρια...
Μαῦρα μαλλιά κυμάτιζαν ὀπίσω του ριγμένα
Ποῦ ἢ αὔρα τὰ ἐχτένιζε, τὰ χαίδευ' ἀπλωμένα.
Κ' ἢ νιὰ τὰ γνώρισε... βουβή, ἐπέτρωσε ἢ καρδιά της...
Φιλεῖ τὸ λείψανο... κινᾷ κατὰ τὰ γονικά της...

III

Ἄμερες πολλὰς δὲν ἔπερασαν καὶ πάλι, πάλι μάχη...
Ἄσπρο ἐφάνη σύννεφο ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὴ ράχι
Νὰ κατεβαίνῃ γλήγωρο—Ἡ Μάρω ἢ καυμένη—
Ἄλοι φωνάζανε μὲ μιᾶς, κ' ἐρρίχτη ἀρματωμένη...

Χτυπᾶ ζερβιά, χτυπᾶ δεξιᾶ ἡ ἀντρειομένη κόρη.
Κ' ἐκεῖ ποῦ πάντα ξέγνοιαστη μὲς στή φωτιᾶ ἐπροχώρει
Τὴν εἶδ' ὁ Χάρος... ζούλεψε... τὴν ὠμορφοῖα ὀχτρεύτη...
Ἄχ!!· μιὰ φωνὴ ἀκούστηκε, κ' ἡ βοσκοπούλα πέρφτει.
Καὶ μὲς' στῆς μάχης τὸν καπνὸ δυὸ ἄσπρα περιστέρια
Εἶδαν ποῦ φεύγαν ἀγκαλιὰ μαζὴ κατὰ τ' ἀστέρινα.

Ἐπανωχώριον Σελίνου Ἰαννουαρίου 1878.

Ο ΚΟΥΜΗΣ ¹⁾

Πέρδικες σῦρτε γιὰ βοσκὴ, κ' ἀγρίμινα ἀπ' τὰ σπήληνα...
Ὁ Κυνηγὸς ἐχάθηκε καὶ ποιὸς θὰ σᾶς βαρέση ;
Χίλινοι τὸν ζῶσαν μιὰ νυχτιᾶ, κ' οἱ χίλιοι λαβωμένο...
—Κουμῆ προσκύνει τὸν Πασᾶ, τὸν πρῶτο τὸ βεζύρη—
Κι' αὐτὸς τοὺς ἀποκρένεται καὶ διαλαλεῖ κοὶ λέει·
—Τοῦρκοι, μουρτάτες, ἄπιστοι, λιοντάρια στῆς γυναικίκες
Ἄντρας δὲ δίνει τ' ἄρματα, Κουμῆς δὲν προσκυνάει
Καὶ Σεληνιώτης δὲ φιλεῖ μαχαῖρι ντροπιασμένο.
Κάντε τὰ στῆθηνα σίδερο καὶ τὴν καρδιά ἀτζάλι

1) Ὁ φοβερός κατὰ τὴν μεγάλην τοῦ 1821 ἐπανάστασιν ἄρματωλὸς τῆς Κρήτης, ὁ τῆς Γραμβούσης ἐκπορευθεὶς. Περὶ τῆς ἀνδρείας τοῦ ζωηραὶ ὑπάρχουσιν ἐν Κρήτῃ παραδόσεις, καὶ μάλιστα ἐν Σελίνῳ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα. Τὸ ποιημάτιον τοῦτο ἔγραψα ἐν Ἐπανωχωρίῳ τοῦ Σελίνου νύχτα τινὰ χειμερινὴν καθ' ἣν μοὶ διηγήθησαν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ συμβάντα ἐν Μονεμβασιά ὅπου διέμενε μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν, ὑπὸ τοῦ κατὰ τινὰ κυνηγετικὴν ἐκδρομὴν συντρόφου του, δολίως ἐκ τῶν ὀπισθεν πυροβολήσαντος κατ' αὐτοῦ, ἕνεκα ἀγνώστων ἐτι λόγων. Εἰς τὸ ποιημάτιόν μου ἐτέλημα ἐπειδὴ ἐπρόκειτο περὶ τοιοῦτου ἄρματωλοῦ νὰ δώσω τὴν γροῖαν καὶ τὸ ὕψος τῶν δημῶδων ἀσμάτων.

Γιατί χουμάω και βαρῶ και σᾶς ἐδιαγουμίζω—
Τὸ μετερίζι τ' ἀναψε, τὸ δημησι τ' ἀστράφτει
Και τὸ βαρὺ ντουφέκι του βροντάει και καπνίζει.
Πενήντα στρώνει πίστομα, κ' ἐξήντα καθβαλάροι
Σκοῦνε τὰ ἄττια στή φυγή, τ' ἀσκέρι χάνετ' οὔλο...
Και τώρα ἐχάθη ὁ ἀητός τᾶσπρα βουνα ρημάζουν. . .
Ἕνας προδότης και κακὸς στὸν πόλεμο και στ' ἄρμα
Φαρμακεμένο τούρριξε με ἀπιστιὰ ντουφέκι,
Χάσκει βαθειὰ λαβωματιὰ στοῦ λιονταριοῦ τὴν πλάτη...
Δὲ μίλησε, δὲ στέναξε μόν' γέρνει σκοτωμένος. . .
Γρούζετε νυχτοκόρακοι στα σκοτεινὰ φαράγγια
Γιατ' ὁ Κουμῆς σκοτώθηκε, γιατ' ὁ Κουμῆς ἐχάθη. . .

ΤΩ ΓΕΝΙΚΩ ΑΡΧΗΓΩ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΚΟΡΑΚΑ

ΕΠΙ Τῆ ΕΚ ΚΡΗΤΗΣ ΜΕΤΟΙΚΗΣΕΙ ΤΟΥ ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἄσθμαίνων κεκοπιακῶς τῆς Μεσαρᾶς ὁ λέων
Γηράσας εἰς πενήκοντα ἐτῶν ἀγρίαν πάλην
Τὰ προσφιλῆ ἐδάφη του ἐγκαταλείπει πλέον. . .
τὴν ἐλευθέραν τῆς μητρὸς ἐπόθησεν ἀγκάλην..
Καὶ ἔρχεται κλογούμενος, λευκόριξ ἤδη γέρων
Δύο ἐνδόξων ἐποχῶν τὴν ἱστορίαν φέρων.

ὦ! ναί, ἐγήρασε πολὺ. . . Χαρήτε μουσουλμάνοι. . .
Τὸν εὐζωνον ἐκύρτωσαν πολεμιστὴν οἱ χρόνοι,
Ἄπώλεσε τὸ φοινικὸν τὴν λάμπιν για τὰ γάνι
Καὶ τὸ βαρὺ εἰσήγησε βροντόφωνον μιλιόνι.

Οἱ χρόνοι ἐξησθένησαν τὴν τουρκομάχον χεῖρα
Κ' ἡ πεδιάς ἀπέμεινε τοῦ Ἡρακλείου χήρα.

Μὴ τρέμε πλέον τύραννε, ἀμέριμνος κοιμήσου,
Τὸν ὕπνον σου χρεμετισμὸς φορβάδος δὲν ταράσσει. . .
Εἶν' ἀσφαλῆς ὁ βίος σου, γαλήνη ἡ ζωὴ σου,
'Ο Λέων ἐγκατέλειπε τὰ σκοτεινά του δάση,
'Αφ' οὗ καὶ ἡ ὑστάτη του ἐλπίς τῷ ἀφηρέθη
Κ' ἐν μέσῳ πάλιν πτώσεως τόσον οἰκτρὰς εὐρέθη.

Εἰς τῶν βαθέων τῆς πληγῶν τὸ αἷμα λουομένην
Διὰ φορὰν ἠτένισε τὴν Κρήτην τοῦ ὑστάτην
Τὴν εἶδε πάλιν κλίνουσαν ὠχρὰν, δεσμευομένην,
Καὶ ἔφυγε ἀφείς κραυγὴν ὀδύνης βαθυτάτην.
Κ' ἦτο κατάρρα ἡ κραυγὴ ἐκείνη ἡ ἀγρία,
Καὶ ὅα βαρύνη ἐπὶ σοῦ μίαν φορὰν Ἀγγλία...

'Αγγλία. . .') κόρη μουσαρά τοῦ ψεύδους, τῆς ἀπάτης. . .
Μήτηρ τοῦ Χόβαρτ, Δέσποινα καλὴ τοῦ Δισδραέλη,
'Ενόσω, Σὺ, τὰ ἀθραυστα χαλκεύεις σιδηρά της
Θὰ ἔχη πάντοτε δεσμὰ κ' εἰς τὴν καρδίαν βέλη.
Τὸ-Διατί-ᾶς τὸ εἰποῦν ἡ Κύπρος. . . ἡ Μελίτη. . .
Δεῖ! προτιμώτερον νεκρὰ διὰ παντός ἡ Κρήτη.

4).-- Ἀπὸ τοῦ 1841 ὁ κακὸς οὗτος τῶν ὑποδούλων δαίμων ἔρριψε τὸ φοινικὸν βλέμμα του, καὶ ἐπὶ τῆς Κρήτης. Τὴν τότε κατὰ τῆς ἀγγλικῆς δεσποτείας πάλιν ἀνέλαθον ἀειμνηστοὶ ἄνδρες μετ' ἐπιτυχίας ἀποκρούσαντες πᾶσαν ἀγγλικὴν πλεικτάνην, μόνους σύνζυγους εἰς τὸ ἅγιον ἔργον τῶν ἔχοντες τὸ ζώπουρον τῆς ἐλευθερίας πνεῦμα, τὴν αὐταπάρησιν καὶ τὴν ἠθελουσίαν, ἀρετὰς πιστῶς χαρακτηρίζουσας τοὺς ἄνδρας τοῦ 1821. Ἦδη καὶ πάλιν κατὰ τὴν ἐσχάτως ἐν Κρήτῃ ἐγερθεῖσαν ἐπανάστασιν δὲν ὠκνησεν ἡ γηραιὰ Ἀγγλία διὰ τῶν ἐν ταῖς πόλεσι ἀχρεῶν πρακτόρων της, οὓς αἰσχύνομαι ν' ἀποκαλέσω Κρήτας, νὰ ἐνεργήσῃ τὰ πάντα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀνιέρου καὶ ἀνοσίου σκοποῦ της. Ἀλλὰ καὶ

Δεσπότη του τόσοσιν εὐγενοῦς τὸν βάρβαρον προκρίνω. . .
Θέλω τὸν Τοῦρκον, προτιμῶ καλλιτέρον ἐκεῖνον,
'Ἄλλ' ὄχι, ὄχι Βρετανὸς οὐδέποτε νὰ γείνω.
Δὲν θέλω ἄλυσσον χρυσῆν τὴν παλαιὰν ἀφίνων.
Αὐτὴ μὲ τὰς σκωρίας τῆς πλειότερον μ' ἀρέσει
Καὶ θὰ τὴν θραύσωμεν ποτὲ μὲ τὸν καιρὸν θὰ πέσῃ.

Αἰ! ἄγγλοι, εἶν' ἀπέρριτοι οἱ ὄρεινοὶ τῆς Κρήτης,
Καὶ ἀγαποῦν τὸν ἄργυρον τοῦ ὄπλου των καὶ μόνον. . .
Τοῖς εἶναι τόσοσιν προσφιλῆς ἡ μελανὴ πυρῆτις,
'Ἡ λύρα των κ' ἐν ποίμνιον ἐν μέσῳ τῶν δρυμῶνων.
'Ἐν ἄλλους Κρήτας ἡῦρατε εἰς πόλεις φαυλοβίουσ
Μὴ ὀλέτετε τοὺς ἥρωας ὁμοῦ μὲ τοὺς ἀχρεῖουσ.

Δὲν εἶναι Κρήτες οἱ δειλοὶ, οἱ μαστροποὶ δὲν εἶναι. . .
Δὲν τοὺς ἐθήλασαν μητρὸς Λακκιώτιδος τὰ στῆθη.
Τῆς Κρήτης ξέναὶ δι' αὐτοὺς ὑπάρχουν αἱ ὀδύνη,
Καὶ ἡ καρδιά ἐνδον των ποτὲ δὲν ἐκινήθη
Καὶ δὲν ἠσθάνθη τὸν παλμὸν τὸν ἅγιον ἐκεῖνον
Εἰς ψυχορράγημα μητρὸς, εἰς ἀδελφῶν των θρηῖνον.

Μὴ τοὺς πιστεύεις. . . ἄλλως τε κ' ἐγὼ θὰ εἶπω ὅτι
Σὲ ἀδικοῦσι πονηρὰν τοσοῦτον νὰ σὲ λέγουν. . .
'Ἐκτὸς ἂν πρὸ τοῦ πάθους σου τῆς ἀρπαγῆς ὑπνώττη
Ἦαν ἄλλο, κ' ἔχουν δίκαιον ἐκεῖνοι νὰ σὲ ψέγουν.

πάλιν οἱ Κρήτες ὅτε ἐν τῇ δουλῇ καὶ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι οἰκοῦντες ἀντεπέξηλλον κατὰ τῶν δολοπλοκῶν τῆς εὐθάρσως. Περὶ τούτου παραπέμπομεν τὸν ἀναγνώστην μας εἰς τὰ ὑπ' ἀριθ. 987, 988, 989, 990, 999 καὶ 993, φύλλα τοῦ τηλεγράφου Ἔτος Γ' καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1247. Ἔτος Δ'. φύλλον τῆς ἰδίας ἐφημερίδος, ἔνθα ὑπὸ τὸν τίτλον Κρήτη καὶ Ἀγγλία ἐδημοσιεύθη σειρά διατριβῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης ὑπὸ τοῦ κ. Ἀντωνίου Ἐμμ. Παπαδάκη ἱατροῦ. Δυστυχῶς ὁ στενὸς χώρος τοῦ βιβλίου μου δὲν μοὶ ἐπιτρέπει νὰ ἐκτανθῶ ἐνεαῦθα πλειότερον.

Ἄλώπεκος κ' ἱέρακος τῶντι εἶσαι κρᾶμα
Ληστοῦ ψυχῆ καὶ ἀναιδοῦς ἔβραίου σου συνάμα.

Γέρων τῆς Κρήτης, ἡ Ἑλλάς ἐδῶ ἡ ἐλευθέρα
Σοὶ τείνει τὰς ἀγκάλας τῆς, μετὰ τοιοῦτον βίον
Καὶ ἡ ἀγνή καρδιά σου μολύβδου βαρυτέρα
Θέλει, ποθεῖ τοῦ σκύμου τῆς ν' ἀναπαυθῆ πλησίον,
Εἰς τὴν ψυχὴν του ὄλον τῆς τὸ πῦρ νὰ μεταδώσῃ
Καὶ Νέον πάλιν Κόρακα τῆς Κρήτης νὰ μᾶς δώσῃ.

Εἰς τὸν ἀπολεσθέντα ὀφθαλμὸν τοῦ φίλου
καὶ συμμαχτοῦ μου

ΘΕΜ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΥ¹⁾

*Κατὰ τὴν ἐν Χειροσπηλαίῳ τῆς Κυδωνίας μάχην
τῆς 15 Μαρτίου 1878.*

Σ' ἐνθυμοῦμαι, σ' ἐνθυμοῦμαι. . . Χθὲς μοῦ φαίνεται ἀκόμα
Πῶς πατούσαμε τῆς Κρήτης τὸ ἀγαπημένον χῶμα

1) Ὅτε κατὰ τὸ 1866 καὶ πάλιν ἡ Κρήτη ἔθραυσε τὰ δεσμά τῆς ἠρωϊκῆς κατασπασμένη κάθοπλος ἀπέναντι τοῦ φρυάσσοντος ἀγρίου δυνάστου τῆς, πρὶς εἰς ὧν τὴν ἡλικίαν ἀλλὰ φλεγόμενος ὑπὸ ἀγίου πατριωτικοῦ πυρός μετέβη εἰς Κρήτην καὶ ἀνδρικῶς ἐπὶ τριετίαν ὑπὸ τὸν λέοντα τῶν λευκῶν ὀρέων σεβαστὸν γέροντα Κριάρην ἠγωνίσθη τραυματισθεὶς καὶ θίς. Ἐπιτοτε παρῆλθον δέκα μαῦροι χρόνοι διὰ τοὺς μαχητὰς τῆς Κρήτης διὰ ἐσχάτως ἐσῆμανεν καὶ πάλιν ἀναστάσεως γλυκύφογγος κώδων. Ἀκράτητος ὁ Σπαρτιάτης, ὁ γνήσιος τοῦ Βρασιῆα ἀδελφός, νέος ἤδη ῥωμαλέος καὶ φλογερὸς ἐρρίφθη μὲ τὴν καρδίαν πάλλουσαν εἰς τὰς ἀγκάλας τὰς αἰμοθαφεῖς τῆς ἱερᾶς γῆς ἧς ἔτε πλέον τέκνον προσφιλέ. Γλυκὴν

Πῶς κοιμούμαστε σὲ μία μέσ' στοὺς σχίνους ἀγκαλιὰ
Σὰν πουλιὰ ἀποσταμένα μέσ' στὴν πράσινη φωλιά.

Ἐνθυμοῦμαι. . . Νὰ ξεχάσω δὲν ἔμπορῶ. . . αἱματωμένη
Πάντα στέκεται ἔμπρός μου ἡ ἡμέρα ἡ δοξασμένη,
Ἡ Μαρτινάτικη ἡμέρα ποῦ ἔτινάχτ' ἡ κλεφτουριά
Κ' ἔσπασε τὰ σίδερά της, τὰ δεσμά της τὰ βαρειά.

Στὰ γκρεμὰ τοῦ Χειροσπήλου ἐβούζαν τὰ τουφέκια
Λὲς καὶ μαῦρα ἐπαλεύαν σύννεφα μ' ἄστροπελέκια
Καὶ ὁ κάθε κεραυνός τους κάθε βόλι φλογερὸ
Ποῦ ἐσφύριζε περνῶντας κ' ἓνα ξάπλωνε νεκρὸ.

Γαλανόλευκα, γεμάτα ὠμορφιὰ τὰ φλάμπουρά μας
Ἵπερήφανα, ὀλόρθα ἀνεμίζανε ἔμπροστά μας. . .
Δυὸ φορές σὲ μετερίζια ἐστηθῆκαν τουρκικὰ
Καὶ δυνάμωνεν ἡ λύσσα, πλήθαιναν τὰ φονικὰ.

Σ' ἐνθυμοῦμαι, σ' ἐνθυμοῦμαι... Πρῶτος, πρῶτος ροβολοῦσες
Εἰς τὸ Βόθων' ἀπὸ κάτω κι' ὄλο ξάμωνες..... χτυποῦσες
Καὶ τὰ μάτια σου ἀχτίδες ἐπετοῦσαν πυρκαϊᾶς
Γιατὶ ἔβραζ' ἡ καρδιά σου στὴ φωτιά τῆς ἀντρειάς.

ἀνδρεῖον μεταξὺ τῶν ἀνδρείων, μεγαλόκαρδον καὶ προσηνῆ τοῖς πᾶσι συνήνητσα αὐτὸν ἐκεῖ κάτω, μεθ' οὐ ἀρχαῖα παιδικῆ με συνέδες φίλια, καὶ ὑπὲρ πάντα ἄλλον, ἐν πολλοῖς ἡδυνήθηνα νὰ ἐκτιμήσω τὰς σπανίας τοῦ ἐθελοντοῦ ἀρετάς. Κατὰ τὴν αἱματηρὰν ἀλλ' ἔνδοξον διὰ τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα μάχην τοῦ Χειροσπηλαίου, φονικὴ σφαῖρα ἔσθεσε διὰ παντός, οἱμοὶ! τὰς λαμπρὰς ἀκτίνας ἐνὸς ἐκ τῶν δύο ἐκείνων πολυτίμων ὀφθαλμῶν του δι' ὧν τόσον καλὰ ἐγνώριζε σκοπεύων νὰ εὕρισχῃ τὴν καρδίαν τῶν αἰμοδόρων λύκων μας. Φόρον εὐγνωμοσύνης ἀποτίων ἐκ μέρους τῶν συναρχιωτῶν μου Σεληνιωτῶν μεθ' ὧν πάντοτε ἀδελφικῶς συνειργάσθη, τῷ πλέκῳ στέφανον μὲ δάφνην ποτισθεῖσαν ἐκ τῶν αἱμάτων τῶσων ἡρώων πεσόντων ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Εἶχες δὲ ὁ ξαπλώσει κάτω κ' ἐφοβέριζες τὸν τρίτο
Καὶ σὲ θεία βυθισμένη ἡ ψυχὴ σου μέθη ἦτο. . ,
...Σκληρὸ χτύπημα τῆς Μοῖρας... ἄστραψε μιὰ τουφεκιὰ
Καὶ ἐλούσθηκε στὸ αἷμα ἡ μορφὴ σου ἡ γλυκιά.

Ἐρημος σχεδὸν καὶ μόνος, μ' ἓνα μόνο σύντροφό σου
Δὲν ἐδείλιασες, λιοντάρι, στὸ βαρὺ τὸ λαβωμό σου
Τρεῖς φορές σὺς Τούρκους σέλνεις τοῦπισοῦ σου τουφεκιοῦ
Τῆ φωτιὰ μὲ τῆ βοήθεια τ' ὄρφανοῦ σου τοῦ ἴματιοῦ.

Σποῦν οἱ Τούρκοι φοβισμένοι... Τόπο, τόπο παληκάρια...
Καὶ καθεὶς παραμερίζει, ἀνεβαίνουν στὰ λιθάρια,
Τὸ ἀπόμαχο λιοντάρι γιὰ νὰ ἴδουν ὅπου περνᾷ,
Καὶ πηγαίνει λαβωμένο εἰς τῶν Λάκκων τὰ βουνά.

Ἐπ' τὸ φλάμπουρο τῆς Κρήτης κόψτε μιὰ πλατεὶ ἀλουρίδα
Καὶ βουτῆχτέ την στὰ δάκρυα ὅπου χύνει ἡ Πατρίδα
Καὶ μ' αὐτήν, χαροκαμένοι τοῦ Σελίνου ἀετοί,
Δέσετε τὴν τιμημένην τοῦ ἐθελοντοῦ πληγῆ.

Καὶ ὁ Κάρτις ὅταν πάλι ἔνδοξος ξαναγυρίση
Καὶ μιὰ δάφνη εἰς τὸ χῶμα τοῦ Χειρόσπηλου ἀνθίσῃ
Πλέξετε χλωρὸ στεφάνι μ' ἄγιο μῦρο ραντισμένο
Νὰ σκεπᾶσωμε τὸ ἴματι εὐγνωμόνως τὸ χαμένο!!..

ἘΑθῆναι, Ὀκτώβριος 1878,

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΤΟΙΣ ΠΟΛΥΤΙΜΟΙΣ ΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΗΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΙΣ ΚΑΛΑΙΣΤΟΙΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΩ: 1)

Θυμᾶσαι; σὰν καὶ σήμερα ἐπέρσαι μιὰν ἡμέρα
Τὴν πρώτη εἶδαμε φωτιά πολέμου εἰς τὴν Κρήτη
    Νὰ λάμπη πέρα-πέρα,
Στοῦ Χειροσπήληου τὰ γκρεμὰ στῆς ὄχθαις τοῦ Κερίτη.
Μοσχοβολοῦσαν τὰ βουνὰ στὸ πάτημα τοῦ Μάρτι,
Ποῦ πρώτη, πρώτη μας φορὰ τὸν ᾿βλέπαμε ἀντάρτη.

᾽Οχι! δὲν ἦταν ὁ παλῆος τοῦ Γερμανοῦ... ἐκεῖνος
    Πάει γιὰ πάντα, πέρασε καὶ πιά δὲ θὰ γυρίσῃ...
Στὴν ἴδια ρίζα δὲν ἀνθεῖ ποτέ ὁ ἴδιος κρῖνος,
Μ' ἂν μείν᾽ ἡ ρίζα ζωντανὴ καὶ ἄλλους θὰ γεννήσῃ.
Κ' ἦταν ὁ Μάρτις ποῦδαμε μικρὸ παιδὶ τοῦ ἄλλου
Κ' εἶχε τὴν ἴδια τὴν καρδιά, τὴν ὄψι τοῦ μεγάλου.

᾽Οχι! δὲν ἦταν ἀνοιξὴ ἡ Κρητικὴ ἐκεῖνη
᾽Οπου κ' οἱ δύο μας εἶδαμε γνωστὴ συνειθισμένη,
᾽Απὸ μπαροῦτι ἀναβε ἀκοίμητο καμίνι
Καὶ μὲ λουλούδια ἔρραине τὴ γῆ τὴ ματωμένη.

---

1), Ὁ εὐγενὴς αὐτὸς τῆς Κρήτης ἔραστής, ὁ πολλὰ τῶ ἀγῶνι τοῦ 1866 καὶ τοῖς ἡρωϊκοῖς τέκνοις του παρασχών, ἕμα τῆ ἐκκρόξει τῆς τελευταίας ἐπαναστάσεως, ἐγκατέλειψε καὶ γηραιὰν μητέρα, καὶ συγγενεὶς καὶ φίλους καὶ θέσιν παρὰ τῆ κοινωνία μας διαπρεπῆ, ὅπως μετὰσχῆ τῶν κρητικῶν κακουχιῶν καὶ ἀγῶνων. Ἡ μετ' αὐτοῦ ἐν τῶ στρατοπέδῳ τοῦ Σγινέ συμβίωσις μου εἶναι ἡ γλυκυτέρα τῆς ζωῆς μου ἐποχῆ. Ἐν τῶ προσώπῳ του εὗρισκον πάντα, τὸν ἀδελφόν, τὸν φίλον, τὸν σύντροφον.

Κάθε τις δάφνη ἰκέπαζε καὶ χτύπημα... Θυμῆσου
Πόσαις σὰ σήμερα πληγαῖς ἐμέτρησε ἡ ψυχὴ σου ¹⁾

Νὰ λησμονήσω δὲν ἔμπορῶ, δὲν ἄπερνᾶ μὴ ὦρα,
Μία στιγμή ποῦ νὰ μὴ ἴδῶ ἔμπροστά μου ἀναμένη
Τὴν ἐκκλησιὰ τῆς Ἐλευθερίας, τοῦ σκοτωμοῦ τῆ χώρα,
Στοῦ μαρτυρίου τὸ Σταυρὸ ἀπάνω καρφωμένη.

Κι' ἀκόμ' ἀπὸ τὸν τάφο τῆς, ἀπὸ τὸ Γολγοθᾶ τῆς
Νὰ σκέπτεται γι' ἀνάστασι, νὰ ζώνη τ' ἄρματα τῆς.

Ἔ! τὴν ἀγάπησες πολὺ... τὴν ἔξερεις σὰν παιδί τῆς,
Κ' ἔχεις τὸν ἴδιο στὴν καρδιά γι' αὐτὴν μ' ἐμένα πόνα.

Νὰ σὲ πλανέσω ἄφησε εἰς τὰ βουνα τῆς Κρήτης,
Στὰ μέρη ποῦ ἐγνωρίσαμε τὸν περασμένο χρόνο.

Γύρισε πίσω, τὴ ζωὴ ναυροῦμε τὴν παλιὰ μας,
Ἐδῶ σαπίζει τὸ κορμί, μαραίνειτ' ἡ καρδιά μας.

Αἶ! καὶ νὰρχῶνταν ἀνοιξη καμμιὰ φορὰ καὶ πάλι,

Νὰ πᾶμε στὰ λημέρια μας τὰ πολυαγαπημένα... .

Τόσοι συντρόφοι καρτεροῦν μὲ ἀνοιχτὴ ἀγκάλη,
Μὲ χέρια τεντωμένα.

Νὰ δοῦμε πάλι τὸ Σχινὲ, τὸ Σέλινο, τοὺς Λάκκους,
Τοῦ Ψηλορίτη τὰ Θεριὰ, τῆς Μεσσαρᾶς τοὺς δράκους.

Νὰ πιοῦμε κρούσταλλο νερὸ σὲ λουλουδένια βρύσι... .

Αὔρα γλυκειὰ μ' ἄρώματα πορτοκαλλιᾶς δροσάτα

Νὰ μᾶς μυρώση τὰ μαλιὰ καὶ νὰ μᾶς τὰ χτενίση

Προτοῦ ἀσπρίσουν, καὶ χαθοῦν καὶ πέσουν μὲ τὰ νιάτα.

1) Κατὰ τὴν μάχην τοῦ Χειροσπηλαίου εἰς αὐτὸν ἔπεσον ὁ ἐπώδυνος κλῆρος νὰ μεταφέρῃ εἰς Μεσκλὰ καὶ Λάκκους τοὺς τραυματίας καὶ νεκροὺς μας, πολλὰ ὑποστάς καθ' ὅσον ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ὀλιβεράς καὶ αἰμοφύρτου ἐκείνης συνοδείας. Θαυμασμὸς ὀφείλεται τῷ ἔθελοντῇ τῆς Κρήτης, εὐτινος τὸν στέφανον, δὲν εὗρίσκω καταλλήλους λέξεις νὰ πλέξω.

Τὰ νιάτα. . . πῶς χλωμιάζουνε καὶ σβύνουν τὰ καυμένα
Μὲς 'στὰ σοκάκια τὰ στενά τόσον καιρὸ κλεισμένα.

Τραχόσα χρόνια στὰ βουνὰ ἀπάνω οἱ παληοὶ μας
Σὰν ἀετοὶ ἐλεύθεροὶ μὲς' στὸν πλατὺ αἰθέρα,
'Αλλη ζωὴ γνωρίζανε καὶ ὄχι τὴ 'δική μας,
Κι' αὐξάναν μὲ τὰ ἔλατα ἀντάμα νύχτα-μέρα.
Τὸ αἷμα ποῦ μᾶς 'δώσανε, ἂν εἶναι ἰδικό τους,
Μέσα στῆς χώραις κόβεται καὶ θέλει τὸ βουνό τους.

Κλουβὶ κι' ἀητόπουλο ποτέ. . . δὲν πάει, δὲν ταιριάζει. . .
Θέλουν ὀρίζοντ' ἀνοιχτὸ τοῦ Μάρτι τὰ ἐγγόνια.
Στὴ θήκη μέσα τὸ σπαθὶ πολὺν καιρὸ σκουργιάζει. . .
Θέλουν δροσιὰ ἢ λυγαριές καὶ τὰ ρουπάκια χιόνια.
Τὸ 'μάτι γίνετ' ἀστραπὴ, καὶ κεραυνὸς τὸ χέρι,
Θερμίζει τ' ἄρωστο κορμὶ στὸ κλέφτικο λημέρι.

'Ω! πότε θάλλθη ἕνας καιρὸς ὡσὰν τὸν περασμένο
Νὰ τρέξω πάλι γλίγωρος, νὰ τρέξω πάλι πρῶτος,
Νὰ 'δῶ τὸν κάμπο τῆς 'Αγυιᾶς ν' ἀχνίζη ματωμένο,
Νὰ μοῦ ξυπνήσῃ τὴν καρδιά τοῦ κανονιοῦ ὁ κρότος.
Καὶ στὸν παληό μας νὰ σταθῶ καὶ πάλι προμαχῶνα
Μὲς' τὸν πυκνὸ τ' 'Αληκιανοῦ ἐκεῖνον ἐλαιῶνα.

Μοῦ εἶπαν πῶς ἡ ἀνήμερη, ἡ τρισκαταραμένη
'Οχειά τοῦ κόσμου, ἡ κίτρινη Κυρᾶ τοῦ Δισδραέλη,
Μοῦ εἶπαν πῶς ἐβάλθηκε μ' ἀσῆμι φορτωμένη,
Καὶ νὰ τὴν πάρῃ πολεμᾶ, νὰ μᾶς τὴν κλέψῃ θέλει.
Γιὰ Μάλατα τὴν ἐνόμισε τὴν Κρήτη μας κ' ἐρρίχτει
Νὰ τὴν τυλίξῃ στὸ χρυσὸ μὰ φονικὸ τῆς δύχτι.

Αἶ! ξύπνα, ἀπὸ τὸν τάφο σου σηκώσου, Βενετία,
Καὶ πές' ὄσο λόγια στὴν πιστὴ αὐτὴ Σοῦ θυγατέρα...
Φαίνεται δὲν ἐδιάβασε ποτέ της ἱστορία,
Καὶ δὲ γνωρίζει Κρητικὰ τί θενὰ ἴπῃ μαχαίρα.
Ξυπνάτε καὶ στοὺς Ἄγγλους σας ἠμιλεῖτε Βενετσιάνοι...
Εἶναι τὸ ἴδιο τὸ παλῆθ' στὴν Κρήτη γιὰ τὰ γάνα...

Τὴν Κρήτη δὲν τὴν ξέρετε ἐγγλέζοι στὴν ἀλήθεια...
Δὲν εἶναι Κρήτη τὰ Χανιά, τὸ Ρέθυμνο δὲν εἶναι.
Τῆς Κρήτης κλείνεται ἡ ζωὴ τοῦ χωρικοῦ τὰ στήθη,
Καὶ εἶναι ἔξω ὁ λαός... αὐτὸν νὰ ἴδῃς καὶ κρῖνε...
Τὰ ἄτιμα μαζώματα σὲ γέλασαν, οἱ πλᾶνοι...
Αὐτοὶ δὲν εἶναι Κρητικοὶ οἱ Φραγκο-Βενετσιάνοι.

Ναί! τὴν ἀκοῦνε, σύντροφε, τὴν ὠμορφὴν παρθένο...
Τὰ θάμματα τῆς φαίνονται σὰν πλάσματα, σὰν φέμμα...
Καὶ θέλω ν' ἀλθουν, νὰ τὴν ἴδω... ὦ! πῶς τοὺς περιμένω...
Θενὰ καοῦν στὴ φλόγα τῆς, θενὰ πνιγοῦν στὸ αἷμα...
Πεθάναν οἱ Καλλέργαι τῆς καὶ οἱ Χορτάτσοι ὅλοι
Οἱ Καντανῶλαι χάθηκαν, μὰ ὄχι καὶ τὸ βόλι...

Ἀθήναι 15 Μαρτίου 1879.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ

εις τὸν νεκρὸν τοῦ

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΑΖΑΚΟΥ

ΠΛΗΓΘΕΝΤΟΣ ΜΕΝ ΕΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΙ ΚΡΗΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΦΟΝΙΚΗΝ
ΜΑΧΗΝ ΤΗΣ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ¹, ΘΑΝΟΝΤΟΣ Δ' ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς εἰς Κρήτην ἀποστολῆς τοῦ Λευφάρου του

ΤΗΣ ΔΑΠΑΝΗΣ

ΤΗΣ ΣΕΠΤΗΣ ΚΑΙ ΑΓΑΘΗΣ ΗΜΩΝ ΑΝΝΑΣΗΣ.

Α'.

Κόψετε δάφναις καὶ χλωρὰ τοῦ ρουπακιοῦ κλωνάρια
Καὶ στρώσετε τοῦ ὠμορφο κρεββάτι εἰς τὴν Κρήτη,
Νὰ τὸ κυκλώνουν τοῦ Βαφῆ νεκρὰ τὰ παλληκάρια.
Νὰ τὸ ραντίζῃ τὸ βουνὸ δροσιὰ τοῦ Ψηλορίτη.
Τῇ φλογερῇ ἀνοίξετε τῆς Μάννας μας ἀγκάλη
Κι' ἄλλο χαμένο της παιδί νὰ θάψωμε καὶ πάλι.

Β'.

Ὅλη θὰ γείνη, τῶγραφεν ἡ Μοίρα ὠργισμένη,
Ὅλη θὰ γείνη ἓνα πλατὺ ἡ Κρήτη κοιμητήρι. . .
Ἡ μαύρη γῆ τοῦ Γολγοθᾶ, ἡ γῆ ἡ 'ματωμένη
Πῶχει χαρὰ τὸ θάνατο, τῇ μάχῃ πανηγύρι.

1) Αἱματηρὰ μάχῃ ἐν Ἀποκωρῶνι τῆς Κρήτης συγκροτηθεῖσα καὶ ἐπὶ τρεῖς ὅλας διαρκήσασα ἡμέρας, καθ' ἣν κατὰ κράτος ἐνικήθησαν οἱ Τούρκοι καὶ κατεσφάγησαν. Εἰς βοήθειαν τότε τῶν ἀποκωριωνιτῶν ἔσπευσαν οἱ ἐγγύτατα εὐρεθέντες ἀρχηγοὶ Χατζημιγάλης, Μαυρογέννης καὶ Ν. Ἀθανασιάδης εἰς ἓκ τῶν τὰ μάλα διαπρεψάντων ἀρχηγῶν. Ἐκ μέρους τῶν ἀποκωριωνιτῶν μόνον ἔπεσαν κατὰ τὴν τριήμερον ταύτην συμπλοκὴν ἑκατὸν πολεμισταὶ νεκροὶ καὶ τραυματαῖι.

Γιατί ὁ κόκκινος βωμὸς τῆς Λευθεριάς ἐστήθη
Βαρὺς αἵματοστάλαχτος εἰς τὰ πλατεῖά της στήθη.

Αἰ! ἄς ἀνάβῃ ἡ φραγκιὰ κεροδοσᾶς λαμπάδες
Βαθὺ πολὺ το μνημῆμά της ὁ Βησηκρονφήλδᾶς σκάβῃ...
"Ὅσω ἔστα μαῦρά της βουνά, στῆς ἀνοιχταῖς κοιλάδες.
"Ἐνας θὰ μένῃ Κρητικὸς τὸ θυμιατὸ ν' ἀνάβῃ
Δὲ θὰ σβυστῇ τῆς Λαύρας μας τὸ ἅγιο παρεκκλήσι
Στὴν Κρήτη τὴν περήφανη. . . Τὸ φῶς του δὲ θὰ σβύσῃ.

Χτύπα, Ἑβραῖε, χτύπα μας τ' ἀκάνθινο στεφάνι,
Αὐτὸ ποῦ μᾶς ἐχάρισε τὸ χέρι τοῦ Μεσία,
Αὐτὸ ποῦ δὲν ἠμπόρεσε κανεὶς νὰ τὸ μαράνῃ
Καὶ λυσσαμένη τὸ θωρεῖ ἡ μάννα σου Ἀγγλία. . .
Χτύπα, Ἑβραῖε, κάθε σου χτυπημασιὰ μεγάλη,
Σὲ νέα δόξα μᾶς σκουντᾶ κι' ἀπελπισμένη πάλη.

"Ὅσαις φοραῖς κι' ἂν λαβωθῇ, ὅσαις πληγαῖς κι' ἂν πάρῃ,
Δὲ σκιάζεται καὶ δὲ δειλιᾷ τ' ἀληθινὸ λιοντάρι.
Καὶ πέφτει κατακέφαλα, πιὸ φοβερὸ ἀκόμα
Νὰ μπήξῃ νύχια κοφτερά εἰς τοῦ ἐχθροῦ τὸ σῶμα. . .
Χτύπα. . . ἐσυνηθίσαμε στοὺς πόνους τὸ κορμί μας. . .
Σᾶς δίνωμε τὴ σάρκα μας, ἀλλ' ὄχι τὴν ψυχὴ μας.

Χρόνια δὲν πέρασαν πολλὰ. . . Προχθὲς, προχθὲς ἀκόμα
Τοῦ Ἀρκαδιοῦ πατήσατε τὴ στάχτη καὶ τὸ χῶμα,
Τὸ αἷμα ποῦ ὀλοζώντανο εἰς τὸ Σ τ α υ ρ ὀ¹⁾ ἐχύθη
Καὶ τὸ μαχαῖρι ἐμπήξατε στῆς μάννας μας τὰ στήθη.

1) Τοποθεσία ἐν Σελίνῳ ἀχυρὰ, ἐν ἣ αἱ λυσσαδέστεραι συνεκροτήθησαν
κατὰ τὸ 1866 μάχαι μεταξύ τῶν ἐντοπίων τούρκων σπληνισομένων ὑπὸ
τακτικοῦ στρατοῦ καὶ τῶν ἡμετέρων πρωταγωνιστούντων τῶν ἀρχηγῶν
Κριάρη καὶ Κορκίδη.

“Ολοι μαζί τὸ εἶχατε, μαζί ἀκονισμένο,
Καὶ σὲ φαρμάκι μὲ χολὴ καὶ λύσσα βαφτισμένο... .

Μά· ἐκεῖ ποῦ ἐνομιζάτε πῶς πέθανε καὶ πάει ...

“Οτι μὲ τέτοια φοβερὴ πληγὴ δὲν ἐξυπνάει,
Πατήματα ἀκούονται βαρεῖα στὸν Ψηλορίτη
Καὶ σάλπιγγας” Ἀσπρα βουνά... Ἡ Κρήτη, ἡ Κρήτη, ἡ
[Κρήτη!

Εἰς τὴ φωνὴ της τὰ φτωχὰ παιδιὰ της σκορπισμένα
Ξυπνοῦνε, ζωντανεοῦνε, πετοῦν ἀρματωμένα

“Ἐνα πανὶ δλόλευκο μέσ’ στὰ πελάγη ἀσπρίζει... .

Παρέκει ἄλλο... Μιὰ μικρὴ βαρκούλα ἀρμενίζει... .

Περνοῦν τοῦ Σπάθα τὸ ἕψηλό μεγάλο ἀκρωτήρι

Καὶ ἔρχονται, πλακώνουνε στὸ νέο πανηγῦρι... .

Μὲ τοῦ Ἀποκορώνου του γὰ! ὁ Μαθιὸς τὰ κάλλη

Καὶ οἱ Λακιώτες φτερωτοὶ μὲ τὸ Χαντζημιχάλη... .

Παλεύουν μὲ τὰ κύματα οἱ ἄντρες τοῦ Κριάρη

Καὶ στὸ Ῥαβδούχα τὰ παιδιὰ πετιοῦνται τοῦ Κορκίδη,

Καὶ μίανύχτα σκοτεινὴ, βαρεῖα χωρὶς φεγγάρι

Στὴν Κίτσαμο ἀνέμισε τὸ ράσσο τοῦ Περίδη.

Γαλάνισ’ ἀπὸ φλάμπουρα ἐλληνικὰ ἡ γῆ μας

Καὶ ὄλ’ ἡ Κρήτη στ’ ἄρματα ἐστάθηκε μαζί μας... .

Φωτιά ἐδῶ, ... φωτιά ἐκεῖ... . Στ’ Ἀθηκλιανοῦ τὰ μέρη,

Τὸν Τοῦρκο πάλι πελεκᾷ τὸ Κρητικὸ μαχαῖρι... .

Καὶ τοῦ Μαθιοῦ καὶ Γογονῆ τὰ ἄξια γιαταγάνια,

Κλειοῦν στῆς Καλύβαις τὴν Τουρκιὰ χλωμὴ, μὲ περηφά-
[νια... .

Κ’ ἐβράχηκαν μὲ αἷματα οἱ κάμποι μας ζεστά... .

Αἰ! Φράγκοι δὲν ἐδείλιασαν τὰ στήθη τὰ πιστά... .

Κι' ἀκόμα μέσ' τήν Ἑπειρο σὸ πλάι τ' Ἀρβανίτη
Σπιθοβολοῦν οἱ κεραυνοὶ τοῦ Γέρο-Ψηλορίτη,
Καὶ καὶν' τὸ Καραλήμπεη. . . Τῆς Μεσαρᾶς οἱ δράκοι·
Ἀδάμαστοι, ἀνυπόταχτοι μαζῆ με τὸν Τριτάκη. . . ¹⁾
Ὡσάν ἢ Κρήτη ἢ ὤμορφη ἐλευθερίας νὰ δίνη
Στὴν ἀδελφῆ της φίλημα γλυκὸ μ' εὐγνωμοσύνη ²⁾

Γ'.

Θεριοὶ στὸν Ἀποκόρωνα ἀδάμαστο, γεμάτο
Ἀπὸ φωτιά παλληκαριάς, ἐχύθηκε τρεχάτο,
Τ' ἀητόπουλο πεῦ εἶδατε με τὰ φτερά καμένα,
Μὲ στήθη αἱματοστάλαχτα, με χέρια σταυρωμένα
Καὶ ρίχτηκε μέσ' τὴ φωτιά με γληγοράδ' ἀνέμου,
Νὰ στολιστῆ με λούλουδο, με ρόδο τοῦ πολέμου.

Τὸ ἔπῃρε καὶ σὰν τῶνοιωσε σὸ στῆθός του ἐπάνω,
Εἶπε — Μὲ τέτοιο λούλουδο δὲν ζῶ, θὰ ἀποθάνω—
Τραντάφυλλο τοῦ μάρτυρα τὰ στήθη ποῦ στολίζει,
Μαραίνεται ἐδῶ στὴ γῆ, στὸν οὐρανὸ ἀνθίζει.
Κι' ἓνα πρῶτ' ἐπέταξε ἢ ὕστερη πνοή του,
Ἐτινάχτικε, φτερούγισε κ' ἐχάθηκ' ἢ ψυχὴ του.

1) Κατὰ τὴν ἐν Καραλήμπεη μάχην οἱ ὑπὸ τὸν Κ. Τριτάκην Κρήτες πρωτογωνίσθησαν, πρέψαντες τοὺς πολεμίους εἰς φυγὴν. Εἰς χεῖρας τῶν νικητῶν ἔπεσαν καὶ δύο τουρκικαὶ σημαίαι. Ἰδὲ ἴστ. Ἑπειρ.-Θεσσαλ. Ἐπαναστάσεως Μ. Σειζάνη.

2) Σ. Π. Δὲν θὰ λησμονήσουσι οὐδέποτε οἱ Κρήτες τοὺς ἀνδρείους Ἑπαιρώτας ἐθελοντάς τοῦ 1868, οἵτινες ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν ἀξίων υἱῶν μεγάλων ἡρώων ἦλθον νὰ θυσιασῶσιν ἐν τῇ φιλότατῃ πατρίδι των ὑπὲρ πίστεως καὶ ἐλευθερίας μαχομένοι.

Στήν ὕστερνή τήν ὥρα του παράστεκε σιμά τοῦ
 Ἐν' ἀγγελουδι τ' οὐρανοῦ μέ τὰ χρυσᾶ φτερά του,
 Τῆς σκοτεινῆς Ἑλλάδος μας μονάκριβη ἀχτίδα,
 Τοῦ μαύρου φθινοπώρου μας ἡ πράσινη ἐλπίδα·
 Ἡ Μάννα ἡ περίχαρη τοῦ ἀργυροῦ μας Κρίνου,
 Τοῦ ἐθνικοῦ Μεσσία μας, τοῦ Νέου Κωνσταντίνου.

Βασίλισσά μου! Τὸ λευκὸ ἦταν ἴδιό Σου χέρι
 Ποῦ ἔβαλε στοῦ μαχητῆ τὰ στήθη τὸ σταυρὸ,
 Ποῦ στέλνει τ' ἅγιο λείψανο στὰ ματωμένα μέρη,
 Στήν ἀγκαλιὰ τῆς μάννας του, ποῦ λαχταρᾷ νεκρὸ,
 Ὡ! καὶ νεκρὸ τὸ δύστυχο παιδί της ν' ἀγκαλιάση
 Καὶ σὲ μιὰ ἔρημη γωνιά μαζῆ του νὰ πλαγιάση

Δὲ θὰ ξεχάση ὁ Κρητικὸς, ὅσω ἡ Κρήτη μένει
 Στὸν κόσμον ἀκόμα ζωντανή, ἀκόμα τιμημένη,
 Δὲ θὰ ξεχάση ὁ Κρητικὸς τὴ σπλαγγινὴ καρδιά σου
 Καὶ ὅσα ἔχυσες γιὰ ἡμᾶς διαμάντια δάκρυά Σου.
 Τ' ἀγγελικὸ σου ὄνομα σὲ ἔρμος παρεκκληῖσι
 Πολλαῖς, μαννοῦλα Κρητικιά, φοραῖς θὰ ψιθυρίση.

Δ'.

Κόψετε δάφναις καὶ χλωρὰ τοῦ ρουπακιοῦ κλωνάρια
 Καὶ στρώσετέ του ὠμορφο κρεβάτι εἰς τὴν Κρήτη,
 Νὰ τὸ κυκλώνουν τοῦ Βαφὲ νεκρὰ τὰ παλληκάρια,
 Νὰ τὸ ραντιζῆ τὸ βουνὸ δροσιά τοῦ Ψηλορίτη.
 Τὴ φλογερὴ ἀνοίξετε τῆς μάννας μας ἀγκάλη
 Κι' ἄλλο χαμένο της παιδί νὰ θάψωμε καὶ πάλι.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΝ

ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ ἀνδρείου πολεμιστοῦ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΟΡΚΙΔΟΥ

σηματοφόρου τοῦ Ἀρχηγείου τοῦ Ἀνατολικοῦ Σελίνου

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ: ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

τοῦ 1866—1878

Α΄.

Τὸ χέρι τ' ἀνυπόταχτο, τὸ σιδερένιο χέρι
Ποῦ κράτησε τόσες φορὲς ὀλόρθο, τιμημένο
Μπροστά στὸ ἀναρίθμητο τ' ἀγαρηνῶ ἀσκέρι
Τὸ γαλανό μας φλάμπουρο τὸ μπαρουτοκαμένο
Τὸ χέρι τὸ ἀδάμαστο τοῦ Γιώργου τοῦ Κορκίδη
Νεκρὸ στὰ στήθη τῶρριξε τοῦ χάρου τὸ λεπίδι

Τόσον καιρὸ τὸ ζούλευεν ὁ ψυχοκνηγάρης
Στοὺς ἀνθισμένους κάμπους μας, στ' ἀπάτητα λημέρια
Καὶ μὲ τὸ μάτι τῶτρωγε σκυφτὸς σὰ διακονιάρης
Σὲ τόσα ἄλλ' ἀνάμεσα ἀντρειωμένα χέρια.
Τοῦπνιγ' ὁ φθόνος τὴν καρδιά. . . γιατί αὐτὸ τὸ χέρι
Τὸ εἶχαμε μονάκριβο, δὲν εἶχε ἄλλο ταῖρι. . .

Ποιὸς δὲ θυμᾶται τὸν ἀητὸ μὲ τὰ πλατεῖα φτερά του
Ἄνάμεσα στὴ συννεφιά καὶ στὰ ἀστροπελέκια ;
ἌΟχι, δὲν ἦταν σύννεφο μὲ τ' ἀστραπόβροντά του
ἌἮταν καπνὸς τοῦ μπαρουτιοῦ, βρονταῖς ἀπὸ τουφέκια.
ἌΟχι! δὲν ἦταν ἀητὸς μὲ τὰ πλατεῖα φτερά του
ἌΟ Γιώργος ἦτανε αὐτὸς μὲ τὴ συντροφιά του.

Βουίζαν τοῦ Χειρόσπηλου¹⁾ οἱ ματωμένοι βράχοι. . .
 Ἐμούγκριζ', ἄγριο θεριό, τὸ ρέμμα τοῦ Κερίτη,
 Ἐβραζε μαῦρος πόλεμος, φωτιά. . . καπνὸς ἡ μάχη. . .
 Ἐλειτουργοῦσ' ἡ Λαύρα μας στὴν τιμημένη Κρήτη. . .
 Κι' αὐτὸς τὸ Ἐξαπτέρυγο τῆς λειτουργίας κρατεῦσε,
 Κ' ἓνας Θεὸς ἀπὸ ἕψηλά τῆ μάχη εὐλογοῦσε.

Χιλιάχιθε, περήφανο ἀστράφτει ἓνα λεπίδι
 Καὶ τὰ γκρεμὰ λαμποκοποῦν στὴν ὄψι τοῦ Κριαρῆ. . .
 Πάτημ' ἀκούγεται βαρὺ—Φωτιά. . . — Γέρο-Κορκίδη. . .
 Καὶ τὸ παλῆο φυσομανᾶ ἀκράτητο λιοντάρι.
 Βροχή τὸ λιανοτούφεκο, χαλάζι τὸ μολύβι. . .
 Ὅλοι κι' ἂν σκύβουν μοναχὰ τὸ φλάμπουρο δὲ σκύβει.

Σὲ δυὸ χωρίζει τὸ Βορεῖα καὶ φτερωτὸ διαβάνει. . .
 Πετᾶ. . . κανεὶς δὲ στέκεται στὸ πέρασμά του φράχτης. . .
 Ποιὸ ριζιμιό, ἢ ποιὸ κοντρί βαρὺ ἔμπορεῖ νὰ μένη
 Σὰν κατεβάνει ἀφρίζοντας ὁ ἄγριος καταρράχτης;
 Καὶ ὅταν λυθὸν ἡ Λευθεριά μὲς στὴν καρδιὰ τοῦ κλέφτη
 Τοὺς πᾶγους τῆς πικρῆς σκλαβιάς σὰν καταρράχτης πέφτει

Κ' ἡ λίμνη ποῦ ἀκίνητη, βουβὴ καὶ πεθαμένη
 Μέσα στὴ μαύρη κοίτη της ὀλημερὶς σαπίζει,
 Καὶ μὲ φαρμάκι ἀνασασμὸ τὴν ὠμορφιά μαραίνει
 Καὶ ἀψηφῶντας τὸ βουγὸ τὸν κάμπο κιτρινίζει.
 Χτυπιέται κατακέφαλα, ξυπνᾶ, κι' ἀνταριασμένη
 Εἰς τὴ φυγὴ ντροπιάζεται χλωμῆ, καταραμένη.

1) Ἐνθα συνεκρότηθη ἡ πρὸς τοὺς ὀθωμανοὺς μάχη τῆς 15 Μαρτίου 1878 καθ' ἣν τὰ ἑλληνικὰ ὄπλα δις ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τοὺς πολεμίους. Σ.Π.

Φωτιά παιδιά... έσπάσανε οί Τοῦρκοι δειλιασμένοι...
Ούτε τὸ φράγκικο σπαθί, ούτε τὸ ξένο χέρι
Ποῦ ἡ Ἄγγλία ¹⁾ ἐχάρισε στὴν Ἄγαρ λυσοσασμένη
Δὲ θὰ κρατήσῃ τὴ φυγὴ, τὴν τάξι δὲ θὰ φέρῃ.
Φεύγουν τὰ κίτρινα νερά... ἡ μήτρα ποῦ στὴν Κρήτη
Ἐγέννησε τὴν ἐχιδὼνα, τὸ σκόρπιο, τὸν ἀστρίτη.

Καὶ ἂν μᾶς πνίξῃ ἡ Φραγκιά σὲ δολερὴ ἀγκάλη,
Καὶ ἂν μᾶς δώσῃ φίλημα προδοτικὸ στὸ στόμα,
Πάλι τοῦ λύκου ἐρρίξαμε τ' ἀλύγιστο κεφάλι
Καὶ τὰ παληὰ του ἐθάψαμε στ' Ἀλκιανοῦ τὸ χῶμα ²⁾
Πᾶνε, αἱ! πᾶνε... πέθαναν γιὰ πάντα οἱ Γενιτζάροι...
Δὲν εἶναι πιά ξαρμάτωτος Ἐραγιάς τὸ παληκάρι ³⁾

Β'.

Μὲ πόσο ἀγοράσαμε τὴ λεβεντιά μας αἶμα...
Πᾶμε ὀπίσω, λύρα μου, μὲς' στὴ φωτιά καὶ πάλι
Καὶ στέναζε ὅπου πικρὸ ἐγὼ θὰ ρίχνω βλέμμα...
Θεὲ μου!.. αἱματόφυρτο μὲς' στοῦ καπνοῦ τὴ ζάλη
Χλωμὸ προβάλλει πρόσωπο μὰ γελαστὸ ἀκόμα,
Ὁ χάρος δὲν ἐπάγωσε τὸ φλογερὸ του στόμα.

Ἄ! τὸν γνωρίζω... σύντροφος παληὸς κι' ἀγαπημένος...
Παιδάκι ἐμαθήτεψε στὸ πλάι τοῦ Κριαρῆ,
Κι' ὅταν τουφέκι ἄκουγε πετιοῦνταν ἀναμμένοι
Καὶ τὰ δυὸ ἔστύλωνε, πολύτιμο ζευγάρι,

1) Ὁ κατὰ τὴν ἐν Χειροσπηλαίῳ μάχην διοικῶν τὰ τουρκικὰ σώματα ἦτο συνταγματάρχης Ἄγγλος!! Σ. Π.

2) Ἀξιὸν σημειώσεως εἶναι ὅτι ἀπὸ τῆς τελευταίας ἐν Κρήτῃ ἐπαναστάσεως τοῦ 1878 τὸ δεσποτικὸν τῶν κατακτητῶν φρόνημα κατέπεσεν ἐντελῶς πλέον Σ. Π.

3) Ἀπὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1878 οἱ Κρήτες διὰ συνθήκης ἐκράτησαν τὰ ὅπλα των. Σ. Π.

Κατὰ τὴν Κρήτη γιὰ νὰ ἴδῃ καπνὸς μήπως προβάλλῃ
Ἄπο τὸ ἅγιον θυμιατὸ νοῦ Ἀρκαδιοῦ καὶ πάλι. . .

Κι' ὅταν μιὰ μέρ' ἀκούστηκε φωνὴ ἀπὸ τὴν Ἰδὴ,
Ἄπ' τ' Ἀσπροβούνια σάλπιγχα Ἐλευθεριᾶς, πολέμου,
Προσκυνητῆς κατέβηκε στὸν τάφο τοῦ Πραΐδη,
Καμαρωμένος ἀητὸς μὲ γλιγωρὰδ' ἀνέμου.

Ὅπου φωτιά λαμπρότερη, ὅπου πυκνὸ τουφέκι.
Ἄναμεσό τους φλογερὸ χτυποῦς' ἀστροπελέκι.

Καὶ τώρα σὸ Χειρόσπηλγο. . . τρία κορμιὰ ἔμπροστά του
Ματώνουν, κοκκινίζουνε τὸ διψασμένο χῶμα. . .

Αἰ! καὶ τὰ τρία τάφαγε ἡ φοβερὴ φωτιά του,
Κι' ἀκόμα αἶμα Τούρκικα θέλει νὰ χύσῃ, ἀκόμα. . .

Μᾶταν ἡ ὥρα δύστυχη. . . Τι ὥρα ἦταν ἐκείνη. . .
Βροντᾶ. . . καὶ τοῦ προσώπου του τὸ ἓνα ἄστρο σβύνει.

Τὸν ἐλαβώσανε. . . βαρεῖα λαβωματιὰ στὸ μάτι —
Ποῦ τόσο ἤξερε καλὰ τὸν Τούρκο νὰ σκοπεύῃ. . .

Ξαφνίστηκε, τινάχτηκε, ἐστάθηκε κομματι
Καὶ μὲ τὸ χέρι τὴν πληγὴ ἀτάραχα χαϊδεύει. . .

Αἰ! Σπαρτιάτη γνήσιο ἐγγόνι τοῦ Βρασίδα,
Τί ἀκριβὸ ἐχάρισες διαμάντι στὴν Πατρίδα! . . .

Πλῦνε δροσοῦλα τοῦ Μαρτιοῦ τὴ ματωμένη ὄψι,
Τ' ἀγαπημένο πρόσωπο νὰ ἴδῃ καὶ νὰ γνωρίσω

Τίνος σπαθιοῦ ἐλύγισε ὁ θάνατος τὴν κόψι,
Στεφανωμένο μέτωπο ποῖο πάλι θὰ φιλήσω.

ὦ! μὴ, Οἰκονομόπουλε, ἐμάντεψ' ἡ καρδιά μου. . .
Ἐσείστη ἡ γῆ. . . θενᾶπесе ἕψηλὸ πλατάνι χάμου. . .

.....

Ἐκεῖ ἐπάνω σ' ἔρημο καὶ μαῦρο μετερίζι
Ἔνα κορμὶ ἀπλώνεται αἵματοκυλισμένο. . .
Τὰ ἀσημένια του μαλιά τ' ἀγέρι ἀνεμίζει
Καὶ στεναγμούς τριγύρω του σκορπᾷ, καὶ λυπημένο
Φεύγει πικρὸς διαλαλητῆς ἀπ' τοῦ βουνοῦ τὸ πλάϊ.
— Ὁ Γέρο—Πολιουδόβαρδας σκοτώθηκε καὶ πάει. —

.....
Παρέκει ἄλλο λειψανο τέσσεροι νοὶ σηκώνουν. . .
Ὅπισω κυματίζουνε τὰ ὀλόμαυρα μαλιά του,
Καὶ ὅταν κρῦοι ἀνεμοὶ τὰ ροῦχά του φουσκώνουν
Φαίνονται δυὸ λαβωματιῆς στὰ στήθηα τὰ πλατειά του.
Εἶν' ὁ Παπήλαρης νεκρός. . . Μεσκλὰ χαροκαμένα
Κλάψετε τὸ καμάρι σας τὸ ἀκριθὸ καυμένο.

Κ' ἐδῶ, κέκει, κι' ὅπου στραφῆ καὶ πέση ἡ ματιά μου
Ὀλόγυρά μου λείψανα, λαβωματιῆς, καὶ αἷμα. . .
Ἡ σάρκα μου ἀνατρίχιασε, ἐφρύγηκ' ἡ καρδιά μου
Καὶ τῶν ματιῶν μου θολερὸ ἐσβύστηκε τὸ βλέμμα.
Ἐπικατάραιοι αὐτοὶ, ἀναθεματισμένοι
Ὅσοι κυττάζουν τοὺς λαοὺς τοὺς σκλάβους παγωμένοι.

Γ'.

Μέσα στῆς μάχης τῆ βοή, τὴν καταχνιά, τῆ φρίκη
Μὲ τὸ πλατύ σου φλάμπουρο ἐσένα βλέπω πάλι. . .
Ὀλόγυρά σου ρυάζονται χιλιάδες μαῦροι λύκοι
Ὡσὰν πελάγου κύματα σὲ μαύρη ἀνεμοζάλη.
Ἄλλὰ στὸ κάθε πάτημα στὸ κάθε πήδημά σου
Σποῦνε τὰ ἄγρια κύματα καὶ σβυῶντ' ἀπὸ ἔμπροστά σου.
Ἄπὸ τοὺς βράχους τοὺς σκληροὺς στὴν ἄσπλαγχνη ὁρμὴ
[σου
Κατρακυλοῦν, γκρεμίζονται οἱ Τοῦρκοι ντροπιασμένοι,

Γιατί τρακόσοι ἀκολουθοῦν τῇ Γαλανόλευκῇ Σου
Σταυραετοὶ ἀκράτητοι στὸ αἷμα βουτυμένοι...
Ἐσὸ ἔμπροστά, πάντα ἔμπροσὰ ὀπίσω σου ἐκεῖνοι...
Ἐδείλιασ' ἢ ἀρβανιτιά καὶ χάνεται καὶ σβύνει.

Δ'.

Ἡ μνήμη πόσα ἔνδοξα μοῦ δείχνει περασμένα...
Πῶς μὲ τὸ φῶς τῆς τὸ λαμπρὸ τὰ δρόμο μου φωτίζει...
Καὶ πάντα βρίσκομαι μαζῇ, Πολεμιστῆ, μ' ἔσένα
Καὶ ὅταν λύρα τραγουδεῖ κι' ὅταν σπαθὶ σφυρίζει.
Σὲ βλέπω καὶ στὸν πόλεμο καὶ στὸ χορὸ πλεγμένο...
Κάν' ἢ καρδιά μνημόσυνα στὸ δάκρυ βουτυμένο.

Νά! τὸ Βαρύπετρο, ὦ! νά! καὶ τοῦ Κουφοῦ οἱ βράχοι...
Ἐδῶ σ' αὐτῇ τῇ ῥεμματιά, αὐτὸ τὸ μανοπάτι
Ἄκόμα αἷμα κόκκινο ἑλληνικὸ θενάχη...
Ἐδῶ πικρὰ χλημήτισε τοῦ ἀρχηγοῦ μας τ' ἄτι
Κ' οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ ἄτιμο καὶ ἀνανδρὸ καρτέρι
Κρυφὰ μᾶς καλημέρησαν μὲ τῇ φωτιά στὸ χέρι.

Καὶ ὁ Κορκίδης ἔπεσε στὸ χῶμα λαβωμένος...
Ἄπὸ τὰ ἄσπρα γένεια του καὶ τὰ πλατειά του στήθη
Βροχὴ τὸ αἷμα ὀλόβραστο καὶ ζωντανὸ ἐχύθη.
Τῶδεν ὁ χάρος κ' ἔφυγε μὲ τὸν ἐχθρὸ σκιασμένος.
Νά! τὸ Σχινὲ τὸ ὠμορφο, τὸ πράσινο λημέρι
Κι' ὁ Πύργος τοῦ Ἀληκιανοῦ ποῦ τῇ φωτιά μας ξέρει...

Σ' αὐτὰ τὰ μέρη τὰ γλυκὰ, τ' ἀγαπημένα μέρη
Δὲ θενά καμαρώσωμε ποτὲ τῇ λεβεντιά σου,
Καὶ δὲ θὰ δοῦμε πιά ποτὲ στὸ στιβαρὸ σου χέρι
Τὸ φλάμπουρό μας νὰ κρατῆς, τῇ ἀρφανῆ χαρὰ σου.

‘Οτι δὲν ἔμπορος ἢ Τουρκιά κ’ οἱ ἄρβανίτες ὄλοι
Τῶκαμ’ ὁ χάρος ὁ σκληρὸς δίχως σπαθὶ καὶ βόλι.

Κοιμήσου στὰ ἐλεύθερα, Κορκίδη, χώματά μας,
Στὸ πλάϊ του Καλλέργη μας, καὶ εἰς τοῦ Σκουλαῖ τὸ πλάϊ,
Κι’ ὅταν ἀνθίσῃ ἡ Λευθεριά καὶ στὰ ἴψηλά βουνά μας,
Αἴ! κάποιον χέρι θὰ βρεθῇ μ’ εὐλάβεια νὰ πάη
Στ’ ἀγαπημένο Σέλινο τὰ ἅγια κόκκαλά σου. . .
Εὐλογητὸς ὁ ὕπνος σου, γαλήνη στὴν ἐρμιά σου.

ΟΙ ΒΟΣΚΟΙ
ΤΩΝ ΑΣΠΡΩΝ ΒΟΥΝΩΝ

(Ἀπόσπασμα ἰ)

Η ΧΑΡΑ

I

‘Ο Στάμος ὁ περήφανος, ὁ νιὸς ὁ ζηλεμένος,
Τὶ νάχη κι’ ὄλο θλίβεται, κ’ εἶν’ ὄλο λυπημένος;

1) Τὸ ἐπικολυρικὸν τοῦτο ποίημα ἔγραψα ἐν τῷ ἐπαναστατικῷ νοσηκομείῳ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐκεῖ διαμονῆς μας, ἕνεκα τῆς νοσηλείας τοῦ ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Κουφοῦ τραυματισθέντος τὴν πρωίαν τῆς 4ης Μαΐου 1878 ἀρχηγοῦ Κορκίδου. Ἐν ἐρωτικῷ ἐπιποδίῳ περιελάμβανον ὄλην τὴν Ἐπανάστασιν οικιαγραφῶν τὰς ἐν Ἀποκορώνῳ καὶ Κυδωνία μάχας. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἀπώλεσα κατὰ τὴν ἐκ τῆς Κρήτης ἀναχώρησίν μου ὁμοῦ μὲ ἄλλα ἔγγραφα μου τὰ πλείοντα φύλλα τοῦ χειρογράφου μου, μόνως τῆς ἀρχῆς τοῦ ὅλου ποιήματος διασωθείσης ἦν καὶ δημοσιεύω σήμερον λυπούμενος διότι ἄχρις ἔωρα δὲν κατώρθωσα τὴν συμπλήρωσίν της.

Δέν πάει πιά στήν ἐκκλησιά τήν Κυριακή, τή σχόλη. .
Μέ τούς παληούς συντρόφους του δέ ρίχτει πιά τὸ βόλι...
Ἄρνήθηκε τὴ νιότη του καὶ τὴν παληκαριά του,
Ἐχάθη, δὲ στολιζέται, δὲ βάζει τ' ἄρματά του. . .

Μιά ἡμέρα ποῦ ἔκυνήγαγε ἀγρίμια στὴ Μαδάρα
Κι' ἀποσταμένος ἔκατσε λιγάκι νάνασάνη,
Στὴ λαγκαδιά μία μικρὴ ἀκούστηκε ἀντάρα. . .
Ἔνα κοπάδι πήγαινε ἀπ' τὴ βοσκὴ στὴ στάνη.
Κόρη ξανθὴ, τραντάφυλλο ἀπάνω στ' ἄνοιγμά του,
Μέ τὰ ἄρνα ἐδιάβηκε γοργὰ ἀπὸ ἔμπροστά του.

Τὴν ἄλλη ἡμέρα ἐσμίξανε καὶ πάλι στὸ λαγκαδι
Ἄ κουνηγὸς ὁ ὠμμορφος κ' ἦ νιά μέ τὸ κοπάδι,
Καὶ σὰν ἀντικρυστίκανε σὲ μιά ματιὰ τοῦ Στάμου
Ἡ βοσκοποῦλα ἢ μικρὴ τὰ ἔματα ρίχνει χάμου.
Ἐγινε κόκκινη, φωτιά κ' ἐδιάβηκε σκυμένη,
Ἦταν τοῦ Στάμου ἢ ματιὰ ἀπ' τὴν καρδιά βγαλμένη.

.....
Ἄ νιὸς ἀγάπησε τὴ νιά κι' αὐτὴ ἀνταποκρίθη. . .
Μέ ἓνα χτύπο δυὸ καρδιές σὲ δυὸ ἐζοῦσαν στήθη
Καθὼς λουλούδια δίδυμα σὲ ἀσημένια γλάστρα
Καὶ σὲ γαλάζιο οὐρανὸ ὀλόχρυσά δυὸ ἄστρα.
Κ' εἶν' οὐρανὸς ἀπέραντος τὸ στήθος π' ἀγαπάει,
Κάμπος ποῦ τὸ γλυκύτερο ἀηδόني κελαηδαί.

Ἄ νιὸς στὸ Κουστογέρακο γεννήθηκε, κ' ἢ κόρη
Στὸ ἀκουστὸ εἶδε τὸ φῶς τῆς Κρήτης Πανιχωρί.
Βαθὸ φαράγγι, ἄγριο τὰ δυὸ χωριά χωρίζει
Ἄ οπου ποτὲ τὰ βάθη του ἀχτίδα δὲ φωτίζει.

Τὰ πράσινα βοτάνια του ποτέ δὲν εἶδαν ἦλιο
Οἱ ἄετοι τῶχαν φωλιὰ, καὶ τὰ ἀγρίμια σπῆλῃσιν
Τῇ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα ὁ Στάμος τὸ περνοῦσε,
Καὶ στῆς ἀγαπημένης του τῇ γειτονιά ἀντηχοῦσε
Γλυκὸ τὰ ξημερώματα ἐρωτικό τραγοῦδι
Μὲ λύρας ἤχο θλιβερό, καὶ πάλι τὸ λουλοῦδι
Σὰν ἐξυπνοῦσε ντροπαλὸ, σὰ σήκωνε κεφάλι
Ἵγρὸ ἀκόμ' ἀπ' τῆς νυχτὸς τῇ σκοτεινῇ ἀγκάλῃ,
Ἄφινε πίσω τὸ χωριὸ τὸ πολυαγαπημένο
Καὶ τὸ φαράγγι ἐπέρναγε μὲ πόδι φτερωμένο...
Ἔτσι δυὸ χρόνια πέρασαν... μὰ ἡ μικρὴ ἐγείνη
Φωτιὰ μεγάλη πυρκαγιὰ σὲ φλογερὸ καμίνι
Καὶ ἡ Ξανθὴ ἐχλώμιαζε κι' ὁ Στάμος ἐπονοῦσε...
Κανένα δὲν εἰσίμωνε κανένα, δὲ ἴμιλοῦσε...
Οὔτε σ' αὐτὸν ἐπήγαινε τὸν ἀδελφοποιτό του
Νὰ ἀλαφρώσῃ νὰ τοῦ πῆ τὸν πόνο, τὸν καῦμό του.
Τὸ ἄκλειοῦσε μέσ' στὰ στήθη του καὶ στῆς καρδιάς τὰ βάθη
Τὸ ἀκριβὸ του μυστικὸ κανεὶς νὰ μὴν τὸ μάθῃ.

II

Μιὰ ἄμειρα καλοκαιρινή, ἴδια τὸν ἀλωνάρη,
Τὸ μῆνα ποῦ στὸ Ὀμαλὸ¹ τὸ κάθε παληκάρι
Τὰ ζευγικά τοῦ σαλαγαῖ στὸ πέτρινο ἀλώνι
Καὶ τὰ πυκνὰ σπαρμένα του στὸν κάμπο καμαρόνει,
Ποῦ ἡ κάθε Σεληνώτισσα ἢ τὸν ἀγρὸ θερίζει,
Ἢ τὸν καρπὸ τῆς μὲ γλυκὸ χαμόγελο λυχνίζει
Καὶ εἶναι ὄλο μιὰ βοή τὸ Ὀμαλὸ, μιὰ χάρι'
Ὁ νιὸς τῇ νιὰ ἐκύτταξε, κ' ἡ νιὰ τὸ παληκάρι

1) Τὸ γνωστὸν ἐκτεταμένον ὄροπέδιον τῶν Λευκῶν ὄρεων.

Σὲ μιὰ γωνιὰ ποῦ ἐσμίξανε, ποῦ ξάφνου ἀπαντηθῆκαν
Καὶ ἄθελά τους πρόσωπο μὲ πρόσωπο ἔβρεθῆκαν. . .
— Ξανθὴ, τῆς εἶπε, σ'ἀγαπῶ — ὁ Στάμος καὶ στενάζει,
Ἦ νιὰ τὰ μάτια ἐσήκωσε σιγὰ καὶ τὸν κυττάζει.
— Εἶμ' ὄρφανὴ κ' εἶμ' ἔρημη, ἀδέλφια, μάνα, Κύρι
Ὅλους στὸ μαῦρο τοῦ χωριοῦ τοὺς ἔγω κοιμητῆρι. . .
Ἄν εἶν' ἀλήθεια π' ἀγαπᾶς τὴν ὄρφανὴ ὀρκίσου
Στὴ λευθεριά τοῦ τόπου μας, κ' ἀπάνω στὴν τιμὴ σου,
Στὸ πατρικὸ ὀρκίσου μου, τιστό σου γιαιταγάνι
Πῶς θὰ μοῦ βάλῃς στὰ μαλιὰ τοῦ γάμου τὸ στεφάνι.—
— Ξανθὴ, θυμᾶσαι; . . . Ἦτανε φθινόπωρο, τὰ φύλλα
Ἄφιναν ἔρμα τὰ κλαδιὰ κ' ἐπέφταν ἕνα, ἕνα. . .
Τ' Ἀληκιανοῦ ὁ ποταμὸς τὰ βέμματά του ἐκύλα
Ἄπο βροχαῖς ἀδιάκοπες θολὰ κ' ἀγριωμένα.
Ἄπο μακρὰ τὸ γογγυτὸ ἐρχοῦνταν τοῦ πελάγου,
Καὶ σύγνεφα κατὰμαυρα ἀνεβοκατεβαίναν,
Καὶ εἰς τὰ προμηνύματα τῆς χειμωνιάς, τοῦ πάγου
Τὰ πρόβατά τους οἱ βοσκοὶ στὰ χειμαδιὰ πηγαίναν.
Ξανθὴ θυμᾶσαι; Ἦτανε φθινόπωρο, μπροστὰ μου
Ὅταν ἐφάνῃς κ' ἄρπαξες σὰ φύλλο τὴν καρδιά μου
Καὶ χρόνια δυὸ περάσανε κ' ἐγὼ δὲν εἶδα Μάη. . .
Ἄχ! ἡ ψυχὴ ποῦ ἀνέλπιστα ἡ μαύρη ἀγαπᾷει
Εἶναι βαρειά, περίλυπη καὶ μαραμμένη τόσο,
Ἄηδόνι μὲ λαβωματιὰ, λουλουδι δίχως ὄρσο.
Χλωμαίνει στ' ἀνυπόφορο πικρὸ φθινόπωρό της
Κ' ἔχει βροχὴ τὸ δάκρυ της, βορειὰ τὸ στέναγμό της. . .
Καὶ τώρα πίστι μοῦ ζητᾶς, καὶ ὄρκους μοῦ γυρεύεις
Ἔσὺ ὅπου μ' ἐσκλάβωσες, ἐσὺ ποῦ με μαγεύεις,
Καὶ σὰ νεραίδα τοῦ γιालοῦ μοῦ πῆρες τὴ χαρὰ μου,
Τῆς νιότης τὰ τραντάφυλλα, τὸ φῶς μου, τὴ λαλιά μου. . .

Χιλίες φορές ἐφώναξε, σ' ὀρκίζομαι, Ξανθούλα
Κ' ἐφίλησε τὴν ὠμμορφή στὰ χεῖλη βοσκοπούλα. . .

Ἔνας παππᾶς ἀπ' τοὺς παληοὺς, τοῦ Μάρτη ἀπομεινάρη
Τὸν ἀρραβῶνα εὐλόγησε τοῦ Στάμου, τῆς Ξανθούλας. . .

Οἱ νιοὶ χορέψαν τοῦ χωριοῦ κ' ἐρίξαν τὸ λιθάρι
Κι' ὄλη γελοῦσε ἡ ντροπαλὴ θωρεῖά τῆς βοσκοπούλας.
Κ' ἡ πρῶτα λυπημένη τῆς ματιὰ ἀκολουθοῦσε
Χαρούμενη στὸ κῆδημα τὸ νιὸ ποῦ ἀγαποῦσε.

Ἄλλα γελοῦνε γύρω τους, κ' εἶν' ὄλα ἀνθισμένα. . .

Κι' ἀπὸ τὴ λάμψη τῆς χαρᾶς τὰ μάτια θαμπωμένα
Δὲν εἶδαν ἄγριο σύννεφο μακρὰ νὰ μολυβίζῃ
Καὶ νᾶρχεται σιγὰ, σιγὰ ὡσὰν νὰ φοβερίζῃ.
Κι' ὁ ἥλιος ὅτι ἔδωσε στὴ συννεφιά κρυμένος
Κ' εἶχε βαφὴ παράξενη σὰν νᾶταν ματωμένος.

Ὅταν γυρίζαν' στὸ χωριὸ ὄλοι μαζῆ τὸ βράδι
Τὸ δαχτυλίδι τῆς Ξανθῆς ἐγλύστρις' ἀπ' τὸ χέρι
Καὶ ἔπεσε, κ' ἐχάθηκε μέσ' στὸ πυκνὸ σκοτάδι. . .
Καὶ δὲν εὐρέθη. . . ἔψαξαν σὲ ὄλο τὸ λειβάδι
— Ἄχ! δίκικοπο μοῦ ξέσχισε τὰ σωθικὰ μαχαῖρι,
Εἶπεν ὁ Στάμος σιγανά, εἶναι κακὸ σημάδι.

III

Καιρὸς πολὺς δὲν πέρασε ἀπ' τῆς χαρᾶς τῆ ἡμέρα
Ποῦ μιὰν αὐγὴ ἀκούστηκε ἄγρια φωνὴ ἀπὸ πέρα
Ἄπὸ κορυφὴ σὲ κορυφὴ σὰ σάλπιγγα πολέμου
Νὰ διαλαλῇ τρομαχτικὴ μὲ βογγυτὸ ἀνέμου.
Ὅτι φανῆκαν διαλεχτοὶ σὲ ἔρμο περιγιάλι
Λακιῶτες εἰς τὴν Κίσσαμο μὲ τὸ Χατζημιχάλη,

Καὶ στὸ Ῥαβδούχα κοφτερὸ πῶς ἔτριξε λεπίδι
Κι' ἀπὸ τῆ λάμψι ἔννοιωσαν πῶς ἦταν τοῦ Κορκίδη,
Πῶς μὲ τὸ Σίφακα ὁ Μαθιὸς στὸν Ἄλμυρὸ ἐφάνη
Καὶ τοῦ Κριάρη ἔλαμψε τὸ ἄξιο γιαταγάκι,
Ὅτι τὸ ράσσο ἀνέμισε τὸ μαῦρο τοῦ Περίδη,
Κι' ἀκούστηκὲ στὰ Νιὰ-Χωριὰ τὸ βῆμα τοῦ Σκαλίδη,
Ὅτι τοῦ Νιότη ἐστόλισε ἡ λεβεντιά τ' Ἀνώγια
Κι' ἀρχίσαν οἱ χανούμισες κλαῖψες καὶ μοιρολόγια.
Καὶ μὲ τὸ μήνυμα γοργὰ ἀρματωθῆκαν ὄλοι,
Στῆ μέση πάλι ἐσμίζανε μαχαῖρι καὶ πιστόλι,
Τὰ καπνισμένα σήκωσαν τουφέκια τους στὸν ὦμο
Κι' ἐπῆραν νιοὶ καὶ γέροντες τῆς Κίσσαμος τὸ δρόμο.
Μὲ τὸ καπετανάτο του κι' ὁ Στάμος ἀκλουθοῦσε
Βαρὺς, συννεφωμένος.
Τοῦ ἀρραβῶνα ὁ χαμὸς σκληρὰ τὸν τυραγνοῦσε
Κ' εἶχε πικρὸ προαίσθημα, καὶ ἦτανε θλιμμένος.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α΄ ΑΣΜΑΤΟΣ.

ΕΛΕΓΕΙΟΝ¹⁾

*Ἀπαγγελθὲν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης πρὸ τοῦ νεκροῦ
τοῦ γηραιοῦ ἀγωνιστοῦ*

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΑΔΟΥ

ταγματάρχου.

Α΄.

Ὁ χρόνος καὶ ὁ θάνατος ἀλύπητο ζευγάρι
Τὸ ἔθνικὸ ζουλέφανε τοῦ Μάρτι μας περβόλι

1) Ὡς κάλλιστον ἐπιλογον τῶν Κρητικῶν Ἑμπνεύσεων ἔκρινα τὸ πρὸ

Καὶ δὲ θ' ἀφήκουν ζωντανὸ τῆς Δάφνης μας κλωνάρι
Τῆς Δάφνης ποῦ ἐστόλισε τῆς Λαύρας μας τὴ Σχόλη.
Λίγα κλαδιὰ τῆς μείνανε. . . κ' ἐπεῖνα γέρονθον κάτου
Τὰ σπρώχνει ὁ χρόνος ὁ σκληρὸς στὰ στήθια τοῦ θανάτου

Ἄπο τὰ 'λίγα, τὰ στερνά, ἐχθὲς ἀκόμα ἓνα
Τὸ ἀσπλαγχνὸ τοῦ ἐθέρισε φαρμακερὸ μαχαῖρι. . .

Ἐνα λιοντάρι ἔπεσε ἀπ' τὴ μεγάλη γέννα. . .

Ἐνα σπαθὶ βραγίστηκε, νεκρώθηκ' ἓνα χέρι.

Ἐνα παλῆ ἀπέθανε τῆς μάχης παληκάρι,
Τοῦ Καραίσκου σύντροφος καὶ ναύτης τοῦ Κανάρη.

Β'.

Σ' αὐτὸ τὸ κρύο φέρετρο τὸ μελανοθαμμένο

Ἄολόκληρη μιὰ ἐνδοξὴ κοιμᾶται ἱστορία. . .

Γιατὶ στὰ ἄγρια χρόνια τους μὲ χέρι ματωμένο

Ἐγράφαν ἓνα σύνθημα — Θεὸς κ' Ἐλευθερία —

Γιατὶ ὄνειρευόντανε μεγάλη τὴν Πατρίδα

Κ' ἐπέφταν σ' ἀκηλίδωτη νὰ κοιμηθοῦν ἀσπίδα.

Κάτω τὰ 'μάτια καὶ γυμνὴ τὴν κεφαλὴ ἔμπροστά τους

Καινούργια, ἀχάριστη γεννιά ποῦ μὲ τὸ νερὸ τῆς λήθης

Τὰ ματωμένα σήμερα βαντίζεις σάβανά τους

Σὰν νᾶσαι φράγκα ἀλλόφυλη κι' ἀπ' ἄλλους ἐγεννήθης,

Ἐσὺ ποῦ καὶ ἡ Μοῦσά τους ἀκόμα σὲ ταραίζει

Κ' ἡ Λαῦρα — ἄγιο ὄνομα — τὰ νευρά σου πειράζει.

Αἰ! κουραστήκατε πολὺ, τὸ 'ξέρομε. . . ἀλήθεια. . .

Σ' ἀπάτητα τὴ Μοῦσά της λημέρια ν' ἀκλουθᾶτε,

τοῦ νεκροῦ γεραροῦ Πολεμάρχου ἀπαγγελθὲν Ἐλεγεῖόν μου, ἀγωνισθέντος
καὶ ἐν Κρήτῃ.

Ἰλάτες ἐσεῖς δὲν ἔχετε γιὰ τὸ βουνὸ καὶ στήθια...
Στενὰ πολὺ ποδήματα... τσαρούχια δὲ φοράτε.
Μείνετε κάτω, χαμηλὰ καλλίτερα σὰς πιάνει...
Τὸ χόρτο δὲ θὰ μετρηθῆ ποτὲ μὲ τὸ Πλατάνι.

Γ'.

Πιάστε τοῦ τάφου ἥρωες τῆ στρατά ἕνας — ἕνας...

Ἦλθανε χρόνια δίσεχτα, καταραμένα χρόνια,
Καὶ δὲν ἔμπορὲ πιά ἀπὸ σὰς μέμας νὰ ζῆ κανένας...

Ὅταν κοράκοι γρούζουνε, σωπαίνουνε τ' ἀηδόνια...

Ἦτανε τότε ἀνοιξὶ στὴ γῆ μας ποῦ ἀνθοῦσε
Τὸ καριοφύλλι ἀναβε, κι' ὁ Ῥήγας τραγουδοῦσε.

Τώρα βουβὰ, ἀκίνητα στὸν τεῖχο κρεμασμένα
Ἐπὶ παιδιὰ ἀχάριστα κ' ἐγκόνια φραγκεμένα
Λησμονημένα ἢ σκουργιὰ ὀλημερίς τὰ τρώγει
Καὶ δίχως δάκρυ χάνονται καὶ δίχως μοιρολόγι
Τὸ καριοφύλλι, τὸ σπαθὶ καὶ τ' ἀργυρὸ πιστόλι
Ἦ ἀνάστησαν τὸ Γένος μας... τὰ λησμονῆσαν ὅλοι...

Ἦ γῆ αὐτὴ... τὸ Γολγοθά... ὅπου δὲν ἔχει ἄκρη

Ποῦ νὰ μὴν ἐποτίσθηκε μὲ αἷμα ἢ μὲ δακρῶν

Ἐπ' τὴ μεγάλη φλέβα σας, τὸ ἀναμένο μάτι
Δὲν ἔχει γιὰ τὸ βῆμά σας οὔτ' ἕνα μονοπάτι...

Ὅλα στενὰ καὶ ἡ ζωὴ κι' αὐτὰ τὰ ὄνειρά μας
Στενὸ τὸ στήθος καὶ στενὴ ἀκόμα κ' ἡ καρδιά μας.

Ἐκεῖ εἰς τὰ ἀθάνατα τοῦ οὐρανοῦ λημέρια

Πέταξέ ναῦρης τοὺς παληοὺς συντρόφους σου καὶ πάλι...

Ὅλοι ἐκεῖ συνάχθησαν μὲ σταυρωμένα χέρια...

Γιὰ ὄω δὲν ἦταν... τοῦ Θεοῦ τοὺς πῆρε ἡ ἀγκάλη.

Τέτοια εἰκόνα ὠμορφή σὰν τοῦ Εἰκσιένά
Γιὰ κεῖ ἐπάνω ἔμοιαζε καὶ ὄχι γῆ γιὰ σένα.

Ἐκεῖ θαυρῆς τὸ Χάστιγγα, τὸ Ρόζα, τὸ Φαβιέρο
Ὅλο τὸ λόχο τὸ λαμπρὸ τῶν Φιλελλήνων ὄλο...
Τὸ Διάκο, τ' Ἀρχοντόπουλο καὶ τοῦ Μωριά τὸ Γέρο...
Σὰν ἄστρα θὰ στολιζοῦνε τὸ γαλανό μας θόλο...
Σπίθες χρυσῆς τοῦ θυμιατοῦ τῆς Λαύρας τῆς ἁγίας
Θὰ λάμπουν ὡσὰν δεύτερος ἀπάνω Γαλαξίας.

Δ'.

Νεκρὲ, γιατί φεγγοβολᾶ, γιατί τὸ μέτωπό σου ;
Ὅλοχρυσό σου πλέκουνε ἀθάνατο στεφάνι
Ἀπὸ ἀχτίδες λαμπεραῖς στὸ ξυλοκρέββατό σου
Ἡ Θήβα, ἡ Τριπολιτσά, τῆς Χίου τὸ Λιμάνι¹⁾,
Ἡ Κρήτη, ἡ Ἀκρόπολι π' ἀνέβηκες λιοντάρι
Ἡ Τένεδο, ἡ Ἐρεσσό, ἡ Σάμος, τὸ Χαϊδάρι

Ὅλαις ἡ ἐνδοξες φωτιῆς αὐταῖς ποῦ ἐχρυσῶσαν
Τῆ λεβεντιά, τὰ νιάτα σου κι' αὐτὸ τὸ ὄνομά σου·
Κωνσταντινίδη, καὶ νεκρὸ γλυκὰ σ' ἐστεφανῶσαν
Γιὰ νᾶχη φῶς ὁ τάφος σου τὰ κατορθώματά σου,
Τὸ φῶς αὐτὸ ὅπου ποτὲ δὲ χάνεται, δὲ σβύνει.
Πέσε δαφνούλα τοῦ Μαρτιοῦ στοῦ ὕπνου τῆ γαλήνη.

1) Μάγει κατὰ 1824 εἰς ἄς παρευρέθη ὁ ἀειμνηστος Κωνσταντινίδης

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Σελίς 1, Σημ. Ἀντὶ ἐπιὸν γράφε παρελθὸν ἔτος.

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ.

ΠΑΛΜΟΙ ΚΑΙ ΣΤΟΝΟΙ. Συλλογή Λυρικών Ποησιών.

ΕΛΛΑΣ. Διθύραμβος ἀπαγγελθεὶς ἐν τῷ ἐν Πειραιεὶ Συλλόγῳ

Ἀἰ Μοῦσαι τὴν 25 Μαρτίου 1873.

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ. Ἐπικολυρικὸν ποίημα.

ΛΥΡΙΚΑΙ ΠΟΗΣΕΙΣ. Συλλογή.

Τιμᾶται ..... Φρ. 2.

Εὐρίσκειται παρὰ τῷ ἰδίῳ Συγγραφεῖ.